



МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Ландшафтне планування на місцевому рівні

Рекомендації для громад

Харків – 2025

Рекомендації підготовлено в рамках проєкту «Геоінформаційна підтримка прозорості та відкритості місцевого врядування», що реалізується за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження» та участі партнерів: Роганської та Краснокутської територіальних громад Харківської області, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

У посібнику розглядається сучасний стан ландшафтного планування, основні проблеми та можливості, нормативні вимоги. Надаються практичні поради з розробки ландшафтного плану у складі комплексного планування розвитку території громади. Для фахівців органів місцевого самоврядування, землевпорядників, архітекторів та всіх, хто залучений до процесів просторового розвитку територіальних громад.

Автори: д.с.-г.н. Андрій Ачасов, к.геогр.н. Оксана Залюбовська, к.геогр.н. Олександр Голубцов, к.т.н. Дмитро Дядін, к.геогр.н. Олена Сінна, к.е.н. Ольга Хандогіна, Ганна Величко, Артур Койчуренко, Аркадій Сєдов, Олег Селіверстов.

Докладніше про досвід SCGIS Ukraine
з ландшафтного планування громад



Поширюється під ліцензією CC BY-NC 4.0 – дозволено використання з некомерційною метою без спеціального дозволу за умов належного цитування із зазначенням джерела.

ГО «Природоохоронні ГІС України»

Зміст

Вступ.....	3
Нормативна рамка.....	4
Галузеві вимоги до Ландшафтного планування.....	9
Етапи ландшафтного планування.....	9
Підготовка базових геоданих.....	14
Збір та впорядкування тематичних вихідних даних.....	16
Контроль якості вихідних даних.....	21
Розробка ландшафтного плану.....	21
Приклади розробки ландшафтно-планувальних рішень.....	27
Як виглядає ландшафтний план.....	32
Ландшафтний план Роганської селищної територіальної громади.....	33
Ландшафтний план Вінницької міської територіальної громади.....	34
Додатки.....	37
Додаток №1. Нормативні вимоги до ландшафтного планування.....	37
Додаток №2. Базові геопросторові дані – основа планування.....	42
Додаток №3. Джерела вихідних даних для планування.....	43
Додаток №4. Ділянки з обмеженнями природокористування.....	46
Додаток №5. Загальні рекомендації з організації робіт.....	48
Додаток №6. Корисні матеріали з просторового планування.....	56

Вступ

Кожна громада прагне до процвітання та високої якості життя. Ключ до досягнення цих цілей лежить у дбайливому управлінні найціннішим активом — природним капіталом громади, який є основою сталої господарської діяльності та здоров'я мешканців. Збалансоване поєднання економічного зростання та екологічної стійкості закладає основу для довгострокового добробуту.

В умовах децентралізації, відповідальність за сталий розвиток лягає безпосередньо на громади, що робить інтеграцію екологічної складової в планувальні документи на місцевому рівні критично важливою.

Ландшафтний план — це інструмент для обґрунтування рішень у сфері просторового розвитку на основі аналізу природних умов території. Він є детальною картографічною моделлю, яка відображає стан, процеси, потенціал та особливості природних компонентів громади для їх інтеграції у планування.

Графічна частина ландшафтного плану, у вигляді серії карт природних умов громади, є дієвим інструментом підтримки демократичного діалогу між усіма зацікавленими учасниками на основі просторового контексту.

Відповідно до чинного національного законодавства, ландшафтне планування є обов'язковою складовою комплексного планування просторового розвитку території громади і регулюється вимогами до містобудівної документації.

У рекомендаціях подано огляд підходів до ландшафтного планування громад, зв'язки з іншими частинами комплексного просторового планування розвитку територій, викладено головні методологічні та організаційні аспекти.

Основну увагу приділено питанням планування просторового розвитку саме сільських ландшафтів. Поза рамками залишаються історико-культурні та естетичні аспекти планування, які також мають бути враховані відповідно до законодавчих вимог, а також ландшафтне планування просторового розвитку населених пунктів.

Ландшафтний підхід є стандартом планування розвитку у країнах ЄС і його впровадження дозволяє нашим громадам підготуватися до ведення господарювання відповідно до нових умов з дотриманням загальноєвропейських практик.

Нормативна рамка

Ландшафтне планування ґрунтується на розумінні ландшафтів громад відповідно до Європейської ландшафтної конвенції Ради Європи. Цей документ був ратифікований Україною та набув чинності у 2006 році. Конвенція вимагає імплементації інструментів захисту, управління та планування ландшафтів на рівні громад. Одним із головних принципів європейської системи просторового планування місцевого розвитку є значна увага до екологічних вимог та рекомендацій. Цей підхід має особливе значення у контексті імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Важливою зміною у просторовому плануванні на місцевому рівні в Україні стало запровадження у 2020 році нового інструменту – Комплексного плану просторового розвитку території громади, положення якого набули чинності у 2021 році (Закон України, 2011). Комплексний план просторового розвитку території громади (КППРТГ) призначений для довгострокового планування та функціонального зонування території як у межах, так і поза межами населених пунктів. Він водночас має статус документа із землеустрою.

З прийняттям у 2021 році змін до Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» ландшафтне планування стало нормативно закріпленою частиною просторового планування на місцевому рівні у складі Комплексного плану просторового розвитку території громади (стаття 16¹). У межах КППРТГ законодавством передбачено обов'язкове розроблення розділу «Ландшафтне планування», який забезпечує аналіз та оцінку природних умов громади, а також розроблення цілей для охорони, збереження, розвитку або покращення ландшафтів.

За результатами цього розділу створюється спеціальна карта або серія карт, які формують «Ландшафтний план». Ландшафтний план використовується на подальших етапах планування для обґрунтування та уточнення проєктних рішень і є обов'язковим елементом КППРТГ. Правове поле для його розробки визначається низкою нормативно-правових актів і документів, що утворюють ієрархічну систему.

Верхній (законодавчий) рівень нормативної документації ландшафтного планування складають:

1. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» № 3038-VI, який визначає містобудівну документацію, зокрема КППРТГ, який одночасно є документацією із землеустрою і включає планувальну організацію, функціональне призначення територій, охорону навколишнього природного середовища, формування екомережі, збереження культурної спадщини та традиційного середовища. Закон підкреслює важливість збалансованого розвитку територій із врахуванням екологічних, соціальних і економічних аспектів, що є ключовим для ландшафтного планування.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» № 711-IX вніс зміни до низки нормативних актів, зокрема до Закону № 3038-VI. Ці зміни деталізують питання інтеграції містобудівної та земельної документації, що сприяє розбудові комплексної системи планування територій. Закон деталізує вимоги до просторового планування на місцевому рівні, підкреслюючи необхідність врахування природних умов, екологічних обмежень і природного потенціалу території, що є базою для розробки ландшафтних планів у складі КППРТГ.

До підзаконного рівня відносяться:

3. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації» № 926. Цей Порядок визначає етапи розроблення, оновлення та затвердження містобудівної документації на місцевому рівні, включаючи КППРТГ. Зокрема, висвітлено зміст і обсяги розділу «Ландшафтне планування» та креслення «Ландшафтний план».
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо розроблення містобудівної документації на місцевому рівні» № 1557 вносить уточнення до попередніх нормативних актів у сфері містобудівної документації. Вона конкретизує вимоги до змісту розділу «Ландшафтне планування» та креслення «Ландшафтний план» у складі КППРТГ. Постанова також визначає загальні технічні вимоги до складу та якості просторової бази геоданих. Крім того, вона регламентує порядок зберігання та поширення цих даних засобами містобудівного кадастру та національної інфраструктури просторових даних (НІГД).

Склад і зміст містобудівної документації визначає ДБН:

5. Державні будівельні норми України ДБН Б.1.1-14:2021 «Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні» встановлюють конкретні вимоги до структури та змісту містобудівної документації. Вони охоплюють, зокрема, і положення, що стосуються розділів із ландшафтного планування. Застосування цих норм є обов'язковим при розробленні містобудівної документації відповідно до чинних законів і постанов.

Реалізація ландшафтного планування на місцевому рівні регулюється такими документами як Постанова КМУ № 926 і ДБН Б.1.1-14:2021. У «Порядку розроблення...» (Постанова КМУ № 926) у пункті 67 вказується, що КППРТГ включає тематичний розділ «Ландшафтне планування», який містить обґрунтування проєктних рішень щодо сталого використання природних умов та ресурсів території проєктування; включає такі тематичні підрозділи:

- “перспективи використання природного потенціалу території” - містить результати оцінки природно-кліматичних умов для містобудівного освоєння території, ареалів, важливих для підтримки комфортного місцевого клімату та якості повітря, мінерально-сировинних ресурсів, ґрунтового покриву, зокрема ареалів поширення особливо цінних ґрунтів, та чинників втрати родючості ґрунтів, об'єктів лісового та водного фондів, ареалів цінних для збереження біорізноманіття та ландшафтного різноманіття, зокрема природоохоронних територій та об'єктів, чинників, що забезпечують сталий водний режим та досягнення якісного стану води, територій, що мають природоохоронну цінність, привабливість ландшафтів для туризму та рекреації тощо.
- “усунення загроз та конфліктів природокористування” - містить результати диференціації ландшафтів за пріоритетністю використання та охорони, а також пропозиції зі зниження негативного впливу використання природного потенціалу та освоєння території на стан природних та напівприродних ландшафтів, заходів з адаптації до змін клімату, збереження територій, що мають природоохоронну цінність, зокрема природоохоронних територій та об'єктів, включаючи визначення територій для заповідання, заліснення, ренатуралізації та відновлення торфовищ, водно-болотних, лучних, степових та інших цінних природних екосистем, виконання затверджених Кабінетом Міністрів України планів управління річковими басейнами та розвитку систем моніторингу, забезпечення сталого використання та відтворення природних ресурсів.

- “формування екологічної мережі території” - містить пропозиції щодо формування просторово зв’язаної мережі природних та напівприродних територій, призначених для забезпечення екологічної стійкості території, збереження ландшафтного та біорізноманіття, формування екологічно сприятливого середовища існування людини, розроблені відповідно до вимог Закону України “Про екологічну мережу України”.

У переліку графічних матеріалів містобудівної документації (п. 72, Постанова КМУ 926) Ландшафтний план визначено як такий, що «візуалізує просторові дані тематичного розділу «Ландшафтне планування».

Графічні матеріали містобудівної документації — це комплекс картографічних та схематичних зображень, що візуалізують просторові дані відповідних тематичних розділів за допомогою програмно-апаратних засобів Містобудівного кадастру на державному рівні або інших геоінформаційних систем, із можливістю збереження у форматі векторних та растрових цифрових зображень. Ландшафтний план є одним із креслень у складі графічних матеріалів, який візуалізує просторові дані тематичного розділу «Ландшафтне планування».

Відповідно до ДБН Б.1.1-14:2021, пункт 5.15, розділ “Ландшафтне планування” включає такі тематичні підрозділи:

- 5.15.1 Оцінка стану довкілля, природних умов та ресурсів. Містить інформацію про:
 - стан навколишнього природного середовища (земель, ґрунтів, водного та повітряного простору, інших компонентів довкілля);
 - природно-кліматичні умови;
 - мінерально-сировинні ресурси;
 - об’єкти лісового фонду;
 - об’єкти водного фонду та водно-болотні угіддя;
 - природоохоронні території та об’єкти;
 - результати оцінки привабливості ландшафтів для туризму та рекреації тощо.
- 5.15.2 Загрози та конфлікти природокористування. Містить інформацію про:
 - зони забруднення та деградацію компонентів довкілля;
 - проблеми, пов’язані із забезпеченням збереження та відновлення навколишнього природного середовища;
 - екологічну безпеку;
 - стале використання природних ресурсів;
 - конфлікти природокористування.

- 5.15.3 Цілі та заходи з охорони довкілля та сталого природокористування. Містить інформацію та пропозиції щодо:
 - цілей охорони;
 - відтворення та покращення стану довкілля і його компонентів;
 - досягнення екологічної безпеки;
 - забезпечення сталого використання та відтворення природних ресурсів;
 - врахування структурних елементів екомережі відповідно до розроблених регіональних і місцевих схем та програм розвитку екомережі, а також відповідні таким цілям заходи, зокрема врахування пропозицій щодо запропонованих для створення заповідних територій, ділянок заліснення, ренатуралізації та відновлення торфовищ, водно-болотних, лучних, степових та інших цінних природних екосистем;
 - виконання затверджених Кабінетом Міністрів України планів управління річковими басейнами та розвитку систем моніторингу.

- У пункті 5.25.5 надається перелік об'єктів, які мають бути відображені на Ландшафтному плані:
 - природоохоронні території та об'єкти природно-заповідного фонду з відповідним зонуванням за режимами використання;
 - об'єкти водного фонду;
 - території лісогосподарського призначення;
 - структурні елементи екомережі, у тому числі ключові території, екологічні коридори, буферні та відновлювані території, у тому числі території для заповідання, заліснення, ренатуралізації та відновлення торфовищ, водно-болотних, лучних, степових та інших цінних природних екосистем перспективного відновлення, угіддя;
 - території та об'єкти природно-заповідного фонду з відповідним зонуванням за режимами використання, а також території для перспективного включення до складу природно-заповідного фонду (за наявності);
 - території для перспективного розширення екомережі (за наявності);
 - території Смарагдової мережі (затверджені та перспективні, за наявності);
 - об'єкти рекреаційної та туристичної інфраструктури (зокрема готелі, мотелі, агросадиби, території санаторно-курортних та рекреаційних закладів);
 - туристичні зони, що відображають вид туризму, залежно від особливостей місцевості;
 - туристичні пункти та маршрути;
 - об'єкти всесвітньої спадщини, їх території та буферні зони;

- об'єкти культурної спадщини, їх території та зони охорони пам'яток культурної спадщини;
- історичні ареали населених місць;
- історико-культурні заповідники;
- історико-культурні заповідні території;
- охоронювані археологічні території;
- музеї в межах територіальної громади.

Галузеві вимоги до Ландшафтного планування

Ландшафтний план виступає як найбільш важливий інструмент, який на місцевому рівні інтегрує вимоги галузевого законодавства та рекомендацій щодо реалізації сталого господарювання. З використанням ЛП та КППРТГ забезпечується практична імплементація всього комплексу вимог та рекомендацій у практичну діяльність громад.

- Додавайте у технічне завдання на розробку КППРТГ явним чином вимоги до відповідності планування переліку галузевих норм. Повний чекліст нормативних актів, яким має відповідати ЛП у складі КППРТГ, ви можете знайти у додатках до цих рекомендацій (Додаток №1).*
- З огляду на потребу адаптації робочих процесів громад до вимог та практик ЄС (зокрема для спрощення залучення інструментів фінансової підтримки та забезпечення сприятливих умов для інвестування), під час розробки ЛП рекомендуємо спиратися також на чинні європейські вимоги та рекомендації.*

Етапи ландшафтного планування

Ландшафтне планування є однією зі складових «Обґрунтування проектних рішень» («Порядок розроблення...», Постанова КМУ № 926, пункт 67) містобудівної документації для громади. Ландшафтне планування розробляється у складі комплексного плану (а також генерального плану за відсутності комплексного плану) та містить обґрунтування проектних рішень щодо сталого використання природних умов та ресурсів території проектування. Розділ складається із тематичних підрозділів: перспективи використання природного потенціалу території, усунення загроз та конфліктів природокористування, формування екологічної мережі території. Завдання розділу полягає у цільовому дослідженні території та розробці просторово визначених рекомендацій для еколого-орієнтованого розвитку території громади.

Ландшафтне планування спрямоване на вивчення мультифункціональності ландшафтів всіх типів – як природних, так і антропогенно змінених, з метою забезпечення збалансованого природокористування та сталого добробуту громад. Результатами ландшафтного планування є встановлені екологічні цілі з охорони, догляду або поліпшення стану окремих ділянок ландшафтів.

В рамках ландшафтного планування визначають, що є цінним, має охоронятись і придатне до розвитку, потім аналізують, які негативні впливи на ландшафт вже існують, прогнозують, що станеться з ландшафтом, якщо заплановані проекти або заходи природокористування будуть реалізовані, на основі цього формулюють, які цілі розвитку мають бути впроваджені, і наостанок вирішують, які заходи є необхідними для досягнення цих цілей (Рис. 1)



Рисунок 1. Завдання ландшафтного планування

Розробка розділу ландшафтного планування включає такі завдання:

- оцінка природних умов (клімат, атмосферне повітря, вода, ґрунти, біорізноманіття) та екологічного стану як передумова територіального розвитку громад, у тому числі у зв'язку зі зміною клімату;
- оцінка ризиків деградації ландшафтів і конфліктів між конкуруючими плановими рішеннями щодо використання природних ресурсів;
- обґрунтування просторової диференціації території за пріоритетами збереження, розвитку або охорони ландшафтів та розробка відповідних заходів;
- розробка заходів щодо збереження цінних ландшафтів або ренатуралізації ландшафтів;
- формування екологічної мережі території.

Ландшафтне планування реалізується через послідовне виконання робочих етапів, кожен із яких вирішує певне завдання (Рис. 2).

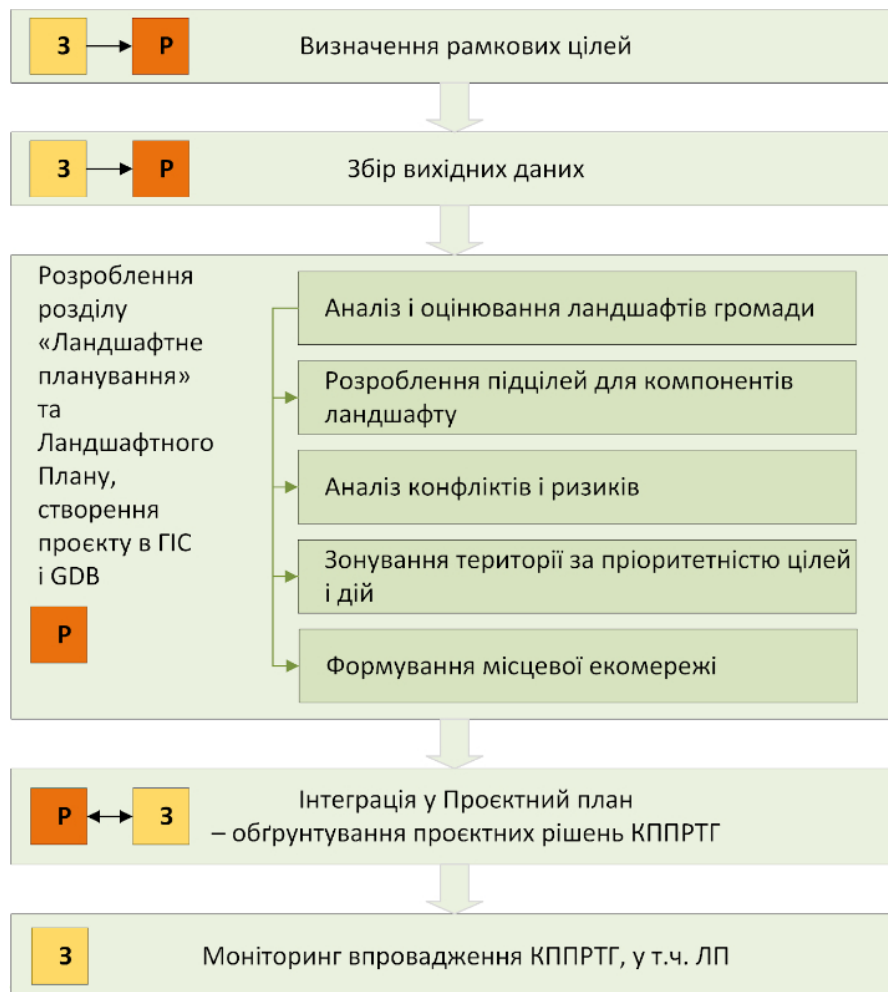


Рисунок 2. Робочі етапи ландшафтного планування у складі КППРТГ

Змістовна частина розділу і креслення “Ландшафтний план” створюється розробниками містобудівної документації. Проте на початкових підготовчих етапах і під час інтеграції ландшафтно-планувальних рекомендацій важлива участь громад. Перш за все, громада має сформулювати завдання на врахування природних і екологічних особливостей території для встановлення цілей ландшафтного планування. Також зазвичай у сфері відповідальності замовника (громади) знаходиться надання вихідних даних для розробки КППРТГ.

Обсяг оцінки ландшафту та рамкові цілі ландшафтного планування визначаються відповідним розділом технічного завдання на розробку КППРТГ громади та концепцією інтегрованого розвитку. Як основа для подальшого планування, також мають використовуватися стратегії, програми і плани розвитку території громади, стратегії розвитку обласного рівня, програми комплексного відновлення територій громади, плани управління річковими басейнами, плани управління відходами, плани розвитку альтернативної енергетики, інші. Всі наявні стратегії та інші стратегічні документи мають бути узгоджено інтегровані до технічного завдання (Рис. 3).



Рисунок 3. Ландшафтне планування у складі КППРТГ

На початку розробки КППРТГ проводяться консультації із зацікавленими сторонами (органи місцевого управління та бізнес) та місцевими жителями. На цьому етапі важливу роль відіграє громадськість – місцеві мешканці мають можливість висловити свої позиції щодо врахування екологічних вимог у розробці планувальних рішень. Формуються робочі групи, які можуть включати фахівців громади, місцевих мешканців, громадських активістів, незалежних експертів та зовнішніх консультантів.

Роль органів управління громадою на цьому підготовчому етапі полягає у модерації процесу збору пропозицій, їх узагальнення, а також висловлення власних позицій як сторони, що є найбільш компетентною та обізнаною щодо розвитку громади.

Технологічною платформою, що забезпечує цілісність етапів ландшафтного планування, інтеграцію рекомендацій та візуалізацію в містобудівному кадастрі, слугують геоінформаційні системи (ГІС). Розроблення всієї планувальної документації в ГІС у стандартизованій базі геоданих дає можливість оперативно перевіряти проєктні рішення, вже на ранніх етапах уникати конфліктів (Рис. 4).

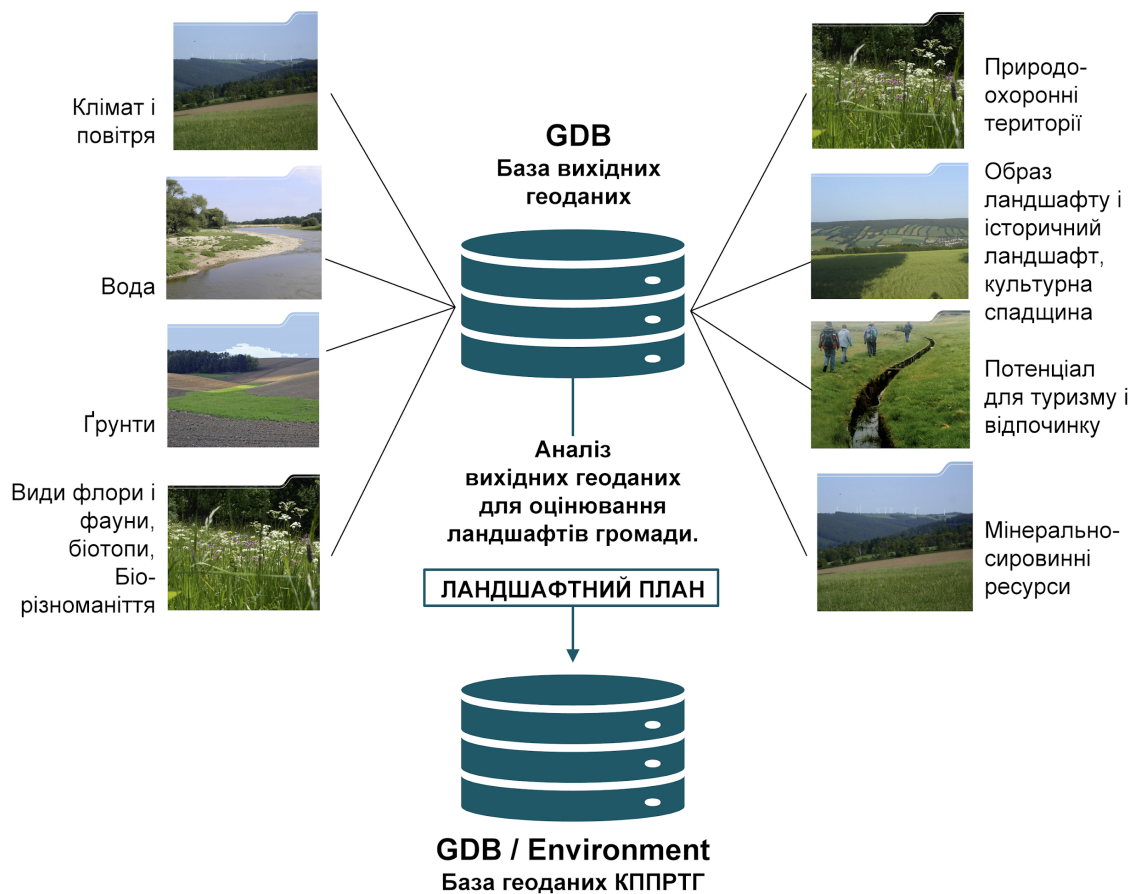


Рисунок 4. Складові, які мають бути проаналізовані та оцінені в розділі «Ландшафтне планування» для створення Ландшафтного плану в ГІС

Підготовка базових геоданих

Базові геопросторові дані є основою для розробки всіх складових КППРТГ, включно з ЛП. Набори базових даних мають бути створені або оновлені до початку робіт з планування.

Найбільше впливають на якість розробки ландшафтного плану наступні набори базових геоданих:

- топографічні плани;
- цифрові моделі місцевості (ЦММ);
- цифрові моделі рельєфу (ЦМР);
- земельний покрив (Land Cover);
- обмеження землекористування (Zoning);
- класифіковані хмари точок (Point Clouds);
- геотеговані фотографії-панорами;
- геотеговані фотографії з БПЛА.

Використовуйте цей перелік як чекліст під час підготовки технічного завдання (ТЗ) та приймання результатів з базового топографічного картографування території громади.

Точність та актуальність цих шарів визначають правильність прив'язки всіх інших об'єктів на місцевості. Топографічні плани слугують первинною просторовою основою, на яку наносяться всі інші тематичні шари ландшафтного та комплексного планування.

Наприклад, для розробки ЛП важливо мати дані про точні межі ріллі, заліснених ділянок, заболочених ділянок, ставків, струмків, піщаників, джерел, пасовищ та сіножатей, балок та ярів.

Цифрова модель рельєфу, яка відображає поверхню землі без рослинності та забудови, є незамінною у процесі розробки ЛП та використовується для: гідрологічного моделювання, аналізу ерозійних процесів, оцінки експозиції та крутизни схилів, розрахунку водоохоронних смуг з урахуванням крутизни схилів. Цифрова модель місцевості, яка включає висоту будівель та рослинності, дозволяє проводити оцінку сонячної інсоляції та моделювати мікрокліматичні умови, стан лісових насаджень.

Шар земельного покриття відображає фактичний стан поверхні: ліси, луки, болота, ріллю, забудовані землі, водні об'єкти тощо, незалежно від законодавчо визначеного статусу та функціонального призначення цих ділянок. Такий окремий набір земельного покриття може створюватися як доповнення до топографічних карт і планів, які містять генералізовані, неповні або менш точні дані щодо поширення важливих складових.

Ця інформація є основою для: ідентифікації та оцінки екосистем та їхніх послуг, планування елементів екологічної мережі, аналізу фрагментації ландшафту та шляхів міграції.

Хмари точок, які було отримано у ході фотограмметричного або лідарного знімання, дозволяють проводити лінійні вимірювання, виконувати необхідні перекласифікації для потреб розробки ЛП та інших компонентів КППРТГ.

Геотеговані фотографії – наземні та з повітря – спрощують ідентифікацію деталей місцевості, дозволяють виконувати вимірювання.

Якість базових просторових даних має відповідати вимогам до масштабного ряду розробки КППРТГ громади – не гірше за 1:10 000 для території всієї громади і точніше – для ділянок в межах населених пунктів.

Всі наявні набори базових даних (Додаток №2) мають бути впорядковані та передані розробникам планування у форматах ГІС. Розробник на етапі вивчення ТЗ має дослідити базові набори даних та: а) підтвердити їх якість на рівні, що відповідає вимогам до розробки КППРТГ; б) або ж запитати уточнення за необхідності.

- Після завершення розробки топографічних планів громади, приділяйте увагу коректному внесенню топографічних даних до містобудівного кадастру, реєстрації у НІГД для можливості повторного використання.
- У випадку, коли планується розробка нового топографічного плану на територію громади, уважно визначайте перелік продуктів, які за результатами робіт мають бути надані громаді у визначених форматах ГІС. Від якості та повноти вихідних даних напряду залежить якість розробки ЛП та інших складових КППРТГ.
- Аби забезпечити більшу точність прийняття планувальних рішень та подальше інформаційне забезпечення потреб оперативного управління громадою, розгляньте можливість розробки більш точної топооснови масштабу 1:5 000 для території всієї громади – це може бути актуальним для громад, які мають порівняно невеликі території і розвинену інфраструктуру та складні межі приватного землекористування.
- Обов'язково проконсультуйтеся з експертами з питань організації зберігання та доступу до базових геоданих за допомогою НІГД, локальної інфраструктури даних, обмежень доступу до певних наборів даних.

Збір та впорядкування тематичних вихідних даних

Цей етап передбачає формування тематичної бази вихідних геоданих у ГІС, що містить інформацію про компоненти ландшафту. Етап спрямований на збір і систематизацію даних про природні умови досліджуваної території:

- якість повітря і кліматичні умови,
- поверхневі та підземні води,
- ґрунтовий покрив,
- рослинний і тваринний світ, особливості умов місць існування видів (біотопи або оселища);
- загалом про ландшафти, як комплексні утворення, включно із даними про сучасне землекористування та історичні зміни ландшафту, об'єкти культурної спадщини.

Повнота та коректне опрацювання вихідних даних забезпечує обґрунтованість результатів оцінювання ландшафтів. У свою чергу, надійні результати оцінювання ландшафтів стають підґрунтям розробки Ландшафтного плану із визначенням пріоритетів охорони, збереження, розвитку або покращення стану ландшафтів. Реалізація цього етапу має бути виконана у середовищі геоінформаційних систем (ГІС) із формуванням бази геоданих, що забезпечує цілісність вихідних даних та доступність для геопросторового аналізу засобами ГІС. Результати аналізу геоданих включаються у базу геоданих КППРТГ.

Основним методом отримання архівних вихідних даних (Додаток №3) є запити до держателів даних. Як свідчить практика, виконавці-розробники формують переліки вихідних матеріалів, а внесок громади полягає у підготовці і надсиланні запитів. Розробник планування має провести оцінку архівних даних та підтвердити їх відповідність потребам розробки планування з огляду на вимоги до точності.

Хто і де збирає необхідні дані? Згідно з Постановою КМУ № 926, збір вихідних даних покладений на замовника – тобто на громаду. У пункті 40 Постанови вказується, що «Центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські, районні держадміністрації, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, а також підприємства, установи та організації, що належать до сфери їх управління, зобов'язані надавати вихідні дані для розроблення містобудівної документації відповідно до запиту виконавчого органу сільської, селищної, міської ради в обсязі, необхідному для забезпечення розроблення електронного документа...».

Вказані ї строки надання вихідних даних: «Інформаційні матеріали та доступ до відповідних кадастрів та реєстрів, відповідних інформаційних систем повинні бути надані протягом 10 робочих днів після надходження відповідного запиту».

- Без завчасної підготовки всіх необхідних даних неможливо розробити надійну основу, якість якої відповідатиме вимогам для ухвалення планувальних рішень.*
- В умовах, коли громади лише починають створення власних банків просторових даних, а державні установи можуть затримувати відповіді, розробнику комплексного плану також потрібно залучатись до отримання додаткових вихідних даних і планувати на це зусилля у необхідному обсязі.*
- Зазвичай збір та впорядкування вихідних геоданих може займати від 40 до 60% зусиль розробника планування від загального обсягу робіт, у випадку, коли вхідні дані не було завчасно підготовлені.*
- Спростити та прискорити етап з отримання та початкового впорядкування даних має використання національної інфраструктури геопросторових даних (НІГД). Головна мета НІГД – зробити геопросторові дані легкодоступними, зрозумілими та сумісними для широкого кола користувачів*
- [Національний геопортал](#) – це офіційний інструмент, який забезпечує доступ до геопросторових даних та метаданих, дозволяючи шукати, використовувати та публікувати дані про громади в рамках Національної інфраструктури геопросторових даних (НІГД). Портал дозволяє об'єднувати дані про різні ресурси громади, такі як земля, вода, ліси на картографічній основі.*

Які дані мають бути зібрані?

Необхідно отримати повний комплект даних про компоненти та складові ландшафтів, достатніх для забезпечення якісного моделювання та розробки таких підпунктів розділу «Ландшафтне планування» у «Порядку розроблення...»:

1. Перспективи використання природного потенціалу території.
2. Усунення загроз та конфліктів природокористування.
3. Формування екологічної мережі території.

Вихідні дані про природні умови і екологічний стан мають повною мірою забезпечити обґрунтоване визначення пріоритетів використання території громади. У відповідності до Постанови КМУ №926, вихідними даними для розроблення комплексного плану у частині розділу “Ландшафтне планування” є відомості (геопросторові дані розташування та характеристики відповідних об’єктів) про:

- об’єкти лісового фонду;
- території та об’єкти природно-заповідного фонду та інші території екомережі;
- об’єкти Смарагдової мережі;
- об’єкти водного фонду та водно-болотні угіддя;
- охоронні зони видів;
- мінерально-сировинні ресурси;
- об’єкти всесвітньої спадщини, їх території та буферні зони; пам’ятки культурної спадщини, у тому числі – археологічні, їх території та зони охорони; межі та правові режими використання історичних ареалів населених місць; історико-культурні заповідники, історико-культурні заповідні території та їх зони охорони; охоронювані археологічні території; музеї;
- природно-кліматичні умови;
- стан навколишнього природного середовища (земель, ґрунтів, водного та повітряного простору, лісовкритих ділянок, інших компонентів довкілля):
 - наприклад, це дані про стан лісосмуг; ділянок самосійних лісів; деградованих та забруднених ґрунтів; стан водозборів та ділянок водоохоронних смуг; стан лісистості басейнів малих річок; режим зволоження заплав; дані локальних метеостанцій та інші;
- ризики виникнення на території надзвичайних ситуацій;
- стратегії, програми та плани у сфері охорони навколишнього природного середовища і сталого використання земель, ґрунтів, вод, лісів та інших природних ресурсів, формування екомережі;
- плани управління річковими басейнами.

Важливе значення у цьому переліку обов'язкових об'єктів при створенні ландшафтного плану має низка природоохоронних територій різних типів: об'єкти природно-заповідного фонду; структурні елементи екомережі; території для перспективного розширення екомережі; території Смарагдової мережі; охоронні зони видів; інші цінні ландшафти, які зберігаються у малозміненому вигляді. Саме такі цінні природні території, у силу законодавчого визначення способів їхнього використання, є визначальними для обмеження тих чи інших намірів містобудівного освоєння території.

Інші важливі типи ключових обмежень господарювання регулюються параметрично, як от буферна зона для обмежень діяльності в межах водоохоронних смуг з урахуванням нахилу поверхні землі або обмеження розорювання крутих схилів.

Більш повний перелік екологічних застережень щодо розробки планувальних рішень ви можете знайти у додатках (Додаток №4) та у Таблиці №1 публікації [«Екологічні вимоги у ландшафтному плануванні в Україні»](#) (О. Г. Голубцов, 2023).

- Додавайте явним чином обмеження природокористування у технічне завдання та контролюйте виконання під час розробки та прийняття результатів з ландшафтного та комплексного планування. Це допоможе розробити якісну планувальну документацію, витримати вимоги законодавства, і таким чином запобігти можливим ризикам для інвестування.*

Про унікальність природи громад та підготовку вихідних даних

Україна — друга за площею країна Європи, територія якої відзначається складною просторовою диференціацією фізико-географічних умов. Вона розташована в межах трьох фізико-географічних країн: Східноєвропейської рівнини, Карпат і Кримських гір. Східноєвропейська рівнина, що займає близько 95% загальної площі держави, охоплює чотири фізико-географічні зони: зону мішаних лісів, зону широколистяних лісів, лісостепову зону та зону степу.

Так, Лісостеп характеризується високородючими ґрунтами, значним рівнем розораності та відносно сприятливими умовами водозабезпечення, що зумовлює необхідність приділяти особливу увагу охороні та раціональному використанню ґрунтів. Полісся, навпаки, вирізняється значними площами лісів, високим рівнем забезпеченості водними ресурсами та переважанням ґрунтів із низькою природною родючістю, тому основним пріоритетом для планування тут має бути збереження та відновлення лісових масивів. У степовій зоні, особливо в умовах аридизації клімату, ключовим завданням стає збереження і раціональне використання водних ресурсів.

Отже, розуміння природних особливостей території вже на початковому етапі роботи є критично важливим, адже саме воно визначає перелік та обсяг даних, що необхідно зібрати для обґрунтованого та ефективного ландшафтного планування. Тут слід звернутися до попереднього етапу визначення цілей ландшафтного планування для конкретизації вимог до розробки ландшафтного плану і відповідного підбору вихідних даних.

Наповнення кожної зі складових ландшафтного плану визначається специфікою території конкретної громади, що насамперед зумовлюється фізико-географічними умовами місцевості. Детальний зміст необхідних вихідних даних для виконання якісного ландшафтного планування може суттєво варіюватись залежно від загальних природних особливостей регіону та від конкретних умов, специфічних для кожної громади.

Актуальні детальні дані про стан ландшафтів забезпечують належну якість планування, яка має бути достатньою для оцінки планувальних рішень на рівні окремих ділянок. Якість даних має відповідати вимогам до масштабу 1:10 000 або краще.

Для того, щоб план розвитку вашої території був справді дієвим і враховував унікальні особливості саме вашої землі, недостатньо покладатися лише на архівні дані — необхідно проводити дослідження безпосередньо на місцевості, залучаючи місцевих мешканців.

Відповідно до всіх вимог, що висуваються до ландшафтного планування, інформація має також збиратись в ході польових досліджень, виконаних у необхідному обсязі. Поєднання архівної інформації з відомостями, зібраними "в полі", дозволяє зберегти цінні природні та історичні об'єкти, уникнути помилок у плануванні.

В умовах воєнного стану проведення повноцінних польових досліджень є ускладненим, а на багатьох територіях — неможливим. Водночас, враховуючи законодавчі вимоги щодо обов'язковості розробки ландшафтних планів (ЛП) та комплексних планів просторового розвитку територій громад (КППРТГ), рекомендується застосовувати адаптовані перехідні спрощені рішення.

Планувати лише критично важливі польові роботи. Активно використовувати актуальні супутникові знімки, дані аерофотозйомки та інші дистанційні методи для аналізу території. Залучати всі доступні архівні дані, що можуть за умов точкового оновлення компенсувати відсутність повноцінних польових виїздів, не допускаючи суттєвого зниження якості планування. Залучати місцевих мешканців для збору інформації.

Контроль якості вихідних даних

Ключовою вимогою до якості всіх вихідних даних – як базових, так і тематичних – є їх достовірність та актуальність. Вимоги до масштабу та точності даних, необхідних для планування на місцевому рівні, чітко регламентовані містобудівним законодавством, зокрема Постановою КМУ №926.

Для КППРТГ всієї громади, складовою якого є ландшафтний план, встановлюється **основний масштаб 1:10 000**. Для територій у межах населених пунктів або зон з інтенсивним господарським використанням вимагається більша деталізація.

Для створення планів потрібного масштабу мають використовуватися вихідні дані, точність яких є кращою, ніж вимоги до точності цільового масштабу. Тобто для створення ЛП та інших планів у складі КППРТГ, вихідні дані мають бути точнішими, ніж 1:10 000.

Обов'язковим є використання вихідних геопросторових даних у форматах ГІС з використанням системи координат УСК-2000, що забезпечує не лише зручну та вірну візуалізацію, а й коректну аналітичну обробку та інтеграцію різнорідних просторових даних, що є передумовою для ухвалення обґрунтованих рішень. Якщо дані представлено в інших форматах, потрібно планувати додаткові зусилля на їх впорядкування й трансформацію.

Розробка ландшафтного плану

Цей робочий етап – розробка ландшафтного плану – сфера відповідальності розробників КППРТГ громади. У межах цього етапу розробники-фахівці виконують завдання з аналізу й оцінювання ландшафтів, аналізують конфлікти і ризики, пов'язані з природокористуванням у громаді, розробляють ландшафтно-планувальні рішення для усунення конфліктів і пом'якшення наслідків містобудівного освоєння території, а також розробляють схему місцевої екологічної мережі. Результати розробки служать наповненням відповідного розділу, а також мають бути представлені на графічних матеріалах - ландшафтному плані.

Технологічно розробка розділу “Ландшафтне планування” і “Ландшафтний план” може складатись із таких підетапів (Рис. 2):

1. Аналіз і оцінювання ландшафтів.
2. Розроблення підцілей для компонентів ландшафтів.
3. Аналіз конфліктів і ризиків.
4. Зонування території за пріоритетністю цілей і заходів.
5. Формування місцевої екомережі.

Аналіз та оцінка ландшафтів. Метою цього підетапу є цільовий аналіз і оцінка ландшафтів з метою визначення просторової конфігурації ареалів у межах території планування, які є важливими для підтримки ключових функцій ландшафту, зокрема збереження біорізноманіття, забезпечення продуктивності та функціональності природних ресурсів, а також — формування досвіду сприйняття природи та ландшафтів (Mengel, 2011). Як правило, використовується дві категорії оцінки — значення і чутливість ландшафтів (Albert et al., 2022). Категорія значення застосовується для оцінки цінності ландшафту для виконання певної функції. Наприклад, значення ландшафту для отримання агропродукції, яке залежить від родючості ґрунтів. Як правило, один і той самий ареал є цінним для різних функцій ландшафту (Heiland and May, 2009). Категорія чутливості використовується для визначення здатності ландшафту втрачати цінність, здатність виконувати певну функцію під впливом антропогенних або природних чинників. Наприклад, чутливість ґрунтів до водної ерозії, як чинника, що впливає на втрату їх родючості.

Характерною рисою багатьох територіальних громад є високий рівень трансформації природних ландшафтів. Більша частина їхньої площі представлена агроландшафтами, а в лісостеповій та степовій зонах особливо значною є частка ріллі. Сільськогосподарське виробництво залишається основним джерелом надходжень до місцевих бюджетів. Це зумовлює необхідність включення до ландшафтного плану збалансованих рішень, спрямованих на збереження продуктивності сільськогосподарських земель та запобігання їх деградації. Для цього слід проводити оцінку цінності ґрунтів для рільництва за показниками родючості та визначати їхню чутливість до деградаційних процесів, зокрема до водної та вітрової ерозії, засолення та зниження гумусового горизонту. Вплив цих процесів посилюється внаслідок зміни клімату. Території з ерозійно вразливими ґрунтами доцільно розглядати як потенційні ділянки для ренатуралізації.

Окрема увага має бути приділена плануванню збереження природних і напівприродних ландшафтів, переважно лучних, степових та лісових. Вони виконують важливі екосистемні функції: утримання вологи, запобігання ерозії, фільтрація води та покращення якості повітря, а також є осередками збереження біорізноманіття і формують типовий ландшафтний образ. До таких територій належать землі природно-заповідного фонду, об'єкти Смарагдової мережі (аналог мережі NATURA 2000 у країнах ЄС), а також регіональні та місцеві елементи екологічної мережі.

Окрім земель лісового фонду, особливу цінність становлять фрагментарно збережені ділянки природної рослинності, зокрема ареали степів у балках та ярах або самосійні ліси. В умовах розширення забудови, важливо завчасно ідентифікувати ці осередки та інтегрувати їх у нову планувальну структуру. Функціональна оцінка таких територій

залежить від розташування: наприклад, за межами населених пунктів варто утримувати акцент на стабілізації агроландшафту та підтримці біорізноманіття, а в межах міської забудови — на рекреаційній функції, зменшенні ефекту перегріву та покращенні якості повітря.

Часто в українському досвіді вагому частку цінних ділянок територій громад становлять заплави. Вони характеризуються високим рівнем ґрунтових вод, періодичними затопленнями та специфічними біотопами, що робить їх ключовими для підтримки сталого водного режиму і гідрологічного балансу. Для потреб ландшафтного планування заплави визначаються в їхніх природних межах і можуть бути використані як основа для формування каркасу екологічної мережі. Слід оцінювати також рівень трансформації річок, які часто перебувають у критичному стані внаслідок сільськогосподарського використання, зарегульованості або урбанізаційного тиску.

У межах забудованих територій ландшафтний аналіз часто зосереджений на виявленні вільних ділянок, які можна інтегрувати до екологічної мережі, пошуку шляхів розвитку зеленої інфраструктури та сприянні адаптації до змін клімату. Значну увагу слід приділяти ідентифікації земель, що підпадають під природоохоронні обмеження: природно-заповідних територій, водоохоронних зон, басейнів і заплів малих річок, середовищ рідкісних і зникаючих видів, лісів, особливо цінних ґрунтів, а також деградованих і малопродуктивних земель.

Отримані результати стають основою для формування змісту тематичного підрозділу «Перспективи використання природного потенціалу території» у складі розділу «Ландшафтне планування» КППРТГ громади.

Розроблення підцілей для компонентів ландшафтів – це технічний проміжний етап для формування напрямків планування ландшафту. Підцілі визначаються на основі результатів оцінювання і окреслюють дії для певної функції або компонента ландшафту. Підцілі для кожного з компонентів ландшафту визначаються шляхом зіставлення значення ландшафтів із їх чутливістю до антропогенних впливів (Рис. 3). Такий підхід дозволяє диференціювати управлінські стратегії для різних типів ландшафтів у межах території планування.

Розроблення підцілей на прикладі компонента ландшафту “Ґрунти”

- Охорона застосовується для особливо цінних або унікальних ландшафтів із високим рівнем екологічної цінності та чутливості. У таких випадках рекомендується обмежити будь-яке використання території, наближаючи режим до заповідного (наприклад, типовий природний ландшафт зі збереженою структурою особливо цінного ґрунту та природної рослинності). Це можуть бути

фрагменти природних ландшафтів, наприклад, степи, які залишились у стані, максимально наближеному до природного.

- Збереження сільськогосподарського використання: доцільне для ландшафтів із ґрунтами з високим значенням і низькою чутливістю до навантажень. У таких зонах пропонується збереження існуючої практики використання без суттєвих змін або з локальними підтримуючими заходами (агроландшафт із родючим особливо цінним ґрунтом, слабочутливим до водної або вітрової ерозії).
- Розвиток відноситься до ділянок із ґрунтами середнього значення, які мають передумови для оптимізації використання. Рекомендується реалізація заходів, спрямованих на підвищення ефективності або цінності ландшафту при впровадженні заходів з підтримки його стійкості (агроландшафт із родючим ґрунтом, але чутливий до деструктивних впливів).
- Відновлення та покращення стану застосовується до деградованих земель або до таких, що піддаються деградації (наприклад, активна водна ерозія руйнує ґрунтовий покрив) із низьким значенням. Основна мета – запобігання подальшій деградації та поступове відновлення екологічного потенціалу (агроландшафт із деградованими ґрунтами на крутих схилах).

Аналіз конфліктів і ризиків вирішує кілька завдань: 1) аналіз природоохоронних підцілей, які суперечать одна одній, наприклад, на одній і тій же території вимоги охорони біорізноманіття можуть суперечити цілям розвитку рекреаційного потенціалу ландшафту; 2) оцінка актуальних екологічних проблем та прогноз ризиків для екологічного стану громади; 3) аналіз конкуренції різних видів природокористування на одній території та їхній вплив на ландшафт.

Оскільки кожна із ділянок громади може одночасно мати кілька ландшафтних функцій, відповідні секторальні підцілі можуть «конкурувати» або навіть суперечити одна одній. Наприклад, цілі охорони або збереження біорізноманіття можуть конфліктувати з цілями розвитку рекреаційного потенціалу, пов'язаного із створенням інфраструктури та зростанням рекреаційного навантаження. Завданням цього етапу є виявлення таких конфліктів, які мають бути врегульовані на подальших етапах шляхом їх пріоритезації та узгодження зі стейкхолдерами.

Під час ландшафтного планування важливо своєчасно виявляти плани залучення до інтенсивного використання вільних земель із ландшафтами, чутливими до антропогенного навантаження. Яскравим прикладом такого конфлікту є планувальні наміри щодо забудови сільськогосподарських земель або земель лісового фонду. У громадах конфлікти часто виникають щодо природних ландшафтів поблизу населених пунктів. Такі території є привабливими для забудови або рекреаційного використання, проте часто (особливо в степовій зоні) включають чутливі та рідкісні біотопи, важливі для збереження біорізноманіття.

Типові екологічні ризики, зафіксовані у громадах, пов'язані із забрудненням поверхневих і підземних вод, деградацією ґрунтів, втратою біорізноманіття та недосягненням задовільного або доброго екологічного стану водойм.

Наприклад, дискусія може виникати щодо забудови у заплавах річок. Першим поширеним конфліктом є невідповідність законодавчо визначеної прибережної захисної смуги (ширина якої залежить від категорії річки та крутизни берегів) реальним природним об'єктам. Ця смуга зазвичай є значно вужчою за фактичну заплаву річки, яка, до того ж, має складні природні контури і є надзвичайно чутливою до антропогенного навантаження. Іншим поширеним конфліктом є продовження інтенсивного сільськогосподарського використання ріллі на ґрунтах, чутливих до водної ерозії, зокрема в громадах лісостепової та степової зон, що згодом призводить до їх виснаження і деградації.

Зонування території за пріоритетністю цілей і заходів. Цей етап передбачає зонування території громади відповідно до пріоритетних цілей і дій, спрямованих на підтримку або досягнення оптимального стану ландшафтів. Формулювання цілей ґрунтується не лише на безпосередній реакції на проблеми й конфлікти, виявлені в ході аналізу та оцінки, але й на пропозиціях щодо підвищення цінності ландшафтів, у тому числі — для потреб людини, а також залучення до використання раніше недооцінених або незадіяних природних ресурсів.

У складі КППРТГ цілі формуються за змістом запланованих дій, як це визначено у стандартній базі геоданих:

- **Охорона цінних ландшафтів** — для особливо цінних ландшафтів, для яких передбачається відмова від господарського використання і встановлення режиму, близького до заповідного (наприклад, створення територій природно-заповідного фонду).
- **Збереження поточного використання** — рекомендується для ландшафтів, які мають найвищу значимість для реалізації певної функції і водночас є низькочутливими до навантажень. Наприклад, для ландшафтів із ґрунтами високої якості, які слабкочутливі до водної ерозії, що дає можливість отримувати високі врожаї. Цілі збереження застосовуються і на зони господарського використання, і на цінні природні ландшафти. Наприклад, збереження ландшафтів із природною рослинністю, які цінні для біорізноманіття.
- **Розвиток потенціалу ландшафтів** рекомендується для ландшафтів, які мають високу значимість, проте зазнають негативних впливів або їхній потенціал є недостатньо задіяним. Такі ландшафти потребують певних дій для підтримки високого значення або для ефективного використання ландшафтів. Наприклад, відповідні цілі розвитку можуть бути запропоновані для ландшафтів, які мають високий потенціал і значення для розвитку туризму, але не мають достатньої інфраструктури.
- **Покращення стану ландшафтів** застосовується для ландшафтів, які порушені / деградовані в процесі господарського використання у зв'язку із природною

високою чутливістю до впливів або внаслідок надмірного антропогенного навантаження. Для територій, яким загрожує небезпека незворотних змін, або для ландшафтів з низькою здатністю до самовідновлення рекомендується застосовувати спеціальні додаткові заходи для їх відновлення, рекультивації, обмеження використання тощо. Наприклад, це місця відкритих кар'єрів, еродовані землі, осушені деградовані торфовища.

Такий підхід і відповідне відображення в легенді ЛП дозволяють експертам, службовцям і громадськості краще орієнтуватися в запропонованих напрямках діяльності, спрямованих на забезпечення еколого-орієнтованого використання природного потенціалу громади (Рис. 5).

Основою є пріоритизація підцілей з урахуванням результатів аналізу конфліктів і ризиків та законодавчих обмежень на господарську діяльність і забудову. При виборі між кількома альтернативними підцілями в одному виділі, підтримка функцій з вищим природоохоронним значенням має перевагу над розвитком з невизначеним результатом (Heiland, 2010). Цілі реалізуються за допомогою заходів і конкретних дій, за допомогою яких вони можуть бути досягнуті (Riedel and Lange, 2002).

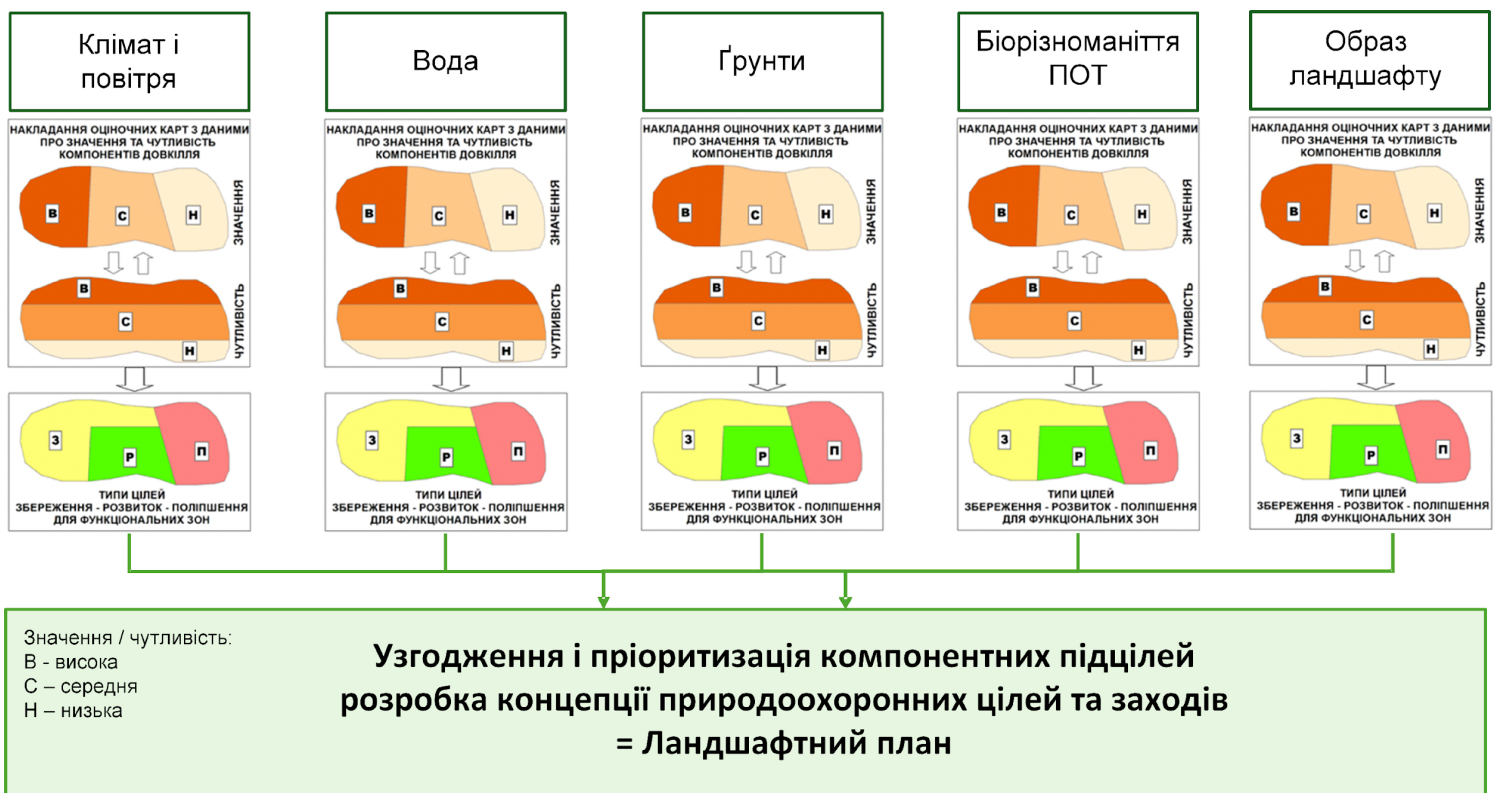


Рисунок 5. Схема розроблення підцілей для компонентів ландшафту на основі порівняння оцінок про значення і чутливість

Формування місцевої екомережі. Відповідно до статей 5 та 18 Закону України «Про екологічну мережу України» та «Порядку включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі» (затвердженого Постановою КМУ від 16 грудня 2015 р. № 1196), до складових структурних елементів екомережі належать:

- а) території та об'єкти природно-заповідного фонду;
- б) землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони;
- в) землі лісового фонду;
- г) поєззахисні лісові смуги та інші захисні насадження, які не віднесені до земель лісового фонду;
- г') землі оздоровчого призначення з їх природними ресурсами;
- д) землі рекреаційного призначення, які використовуються для організації масового відпочинку населення і туризму та проведення спортивних заходів;
- е) інші природні території та об'єкти (ділянки степової рослинності, пасовища, сіножаті, луки, кам'яні розсипи, піски, солончаки, земельні ділянки, в межах яких є природні об'єкти, що мають особливу природну цінність);
- е) земельні ділянки, на яких зростають природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України;
- ж) території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України;
- з) землі сільськогосподарського призначення екстенсивного використання (пасовища, луки, сіножаті тощо);
- и) забруднені землі, що не використовуються та підлягають окремій охороні як природні регіони з окремим статусом.

Приклади розробки ландшафтно-планувальних рішень

У цьому розділі наведено приклади урахування екологічних законодавчих вимог під час розробки рішень у межах комплексних планів просторового розвитку територій громади на різних етапах ландшафтного планування – аналізу і оцінювання ландшафтів, визначення конфліктів і ризиків, розроблення ландшафтних планів та їх інтеграції у проєктні плани (О. Г. Голубцов, 2023).

Водоохоронна зона, заплава та басейни малих річок. Тут зосереджені ландшафти, чутливі до надмірних антропогенних впливів (Рис. 6.1). З іншого боку, вони є високозначимими для підтримки здатності природних екосистем до функціонування та саморегуляції. Для водоохоронних зон та басейнів малих річок законодавство визначає обмеження щодо господарського використання (Водний кодекс України (ВКУ), ст. 80, ст. 87). Це дає можливість визначити конфлікти природокористування та запропонувати обґрунтоване їх вирішення або запобігання на етапі розроблення проєктних рішень.

Заплави басейнів малих річок більш захищені законодавством – заборонене будівництво, розорювання земель, зміна та поглиблення річища, проведення меліоративних робіт на

заболочених урочищах у верхів'ях, зменшення площі лісистості басейну малої річки (ВКУ, ст. 80).

У ландшафтному плані для басейнів малих річок і водоохоронних зон визначаються цілі у межах розділу «Охорони цінних ландшафтів» із заходами, що відповідають екологічним вимогам.

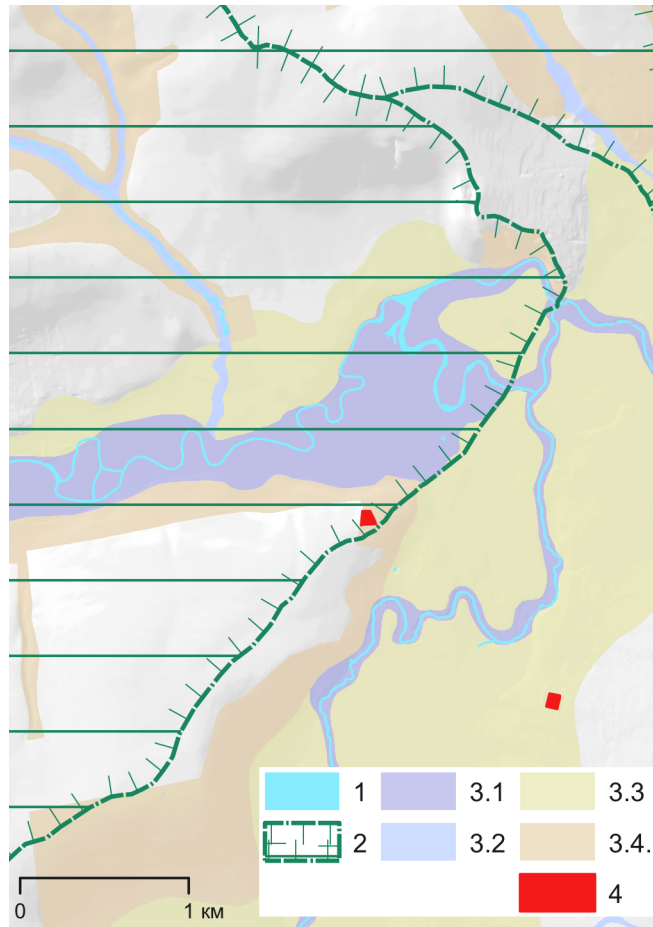


Рисунок 6.1 Шляхи інтеграції природоохоронних цілей і заходів ландшафтних планів у просторовому плануванні. 1 – водойми і водотоки; 2 – басейн малої річки; 3 – водоохоронна зона та її складові 3.1/3.2 – заплави річок, 3.3 – перші надзаплавні тераси; 3.4 – схили із ярами і балками; 4 – конфлікти природокористування.

Про співвідношення прибережних захисних смуг і природних заплів. Прибережні захисні смуги визначаються параметрично, на основі буферного значення від урізу води (ВКУ, ст. 88) з урахуванням ухилу земної поверхні. Якщо крутизна схилів перевищує три градуси, мінімальна ширина прибережної захисної смуги подвоюється. У переважній більшості випадків заплава у природних межах залишається поза дією обмежень водозахисних смуг.

Заплава річки — це не лише прибережна смуга, а вся територія, що періодично затоплюється водою під час повеней або паводків (ДСТУ 3517-97). Господарська діяльність у заплавах *малих річок* заборонена, у заплавах *середніх і великих* річок – може бути суттєво обмежена. Це землі водного фонду, які є національним надбанням та виконують важливі екологічні функції.

Не дозволяється забудова ділянок, розташованих у заплавах *середніх та великих* річок, без реалізації комплексу спеціалізованих гідротехнічних заходів та заходів з охорони довкілля та раціонального використання земель (ДБН В.1.1-24:2009).

У ландшафтному плані позначаються межі заплав річок, водоохоронні смуги, водоохоронні зони та відповідні цілі їх охорони з урахуванням вимог законодавства для підтримки сталого господарювання громади та мінімізації екологічних ризиків (Рис. 6.2).



Рисунок 6.2 Шляхи інтеграції природоохоронних цілей і заходів ландшафтних планів у просторовому плануванні. 1 – водойми і водотоки; 2 – прибережні захисні смуги; 3 – заплави річок (землі водного фонду).

Варто зазначити, що Басейнові управління та ДСНС здійснюють заходи для прискорення практичного впровадження вимог Водної директиви ЄС (2000/60/ЄС), з метою поновлення природних функцій заплав із пом'якшення наслідків посух, повеней, паводків. Це робить вимоги до обмеженого господарського освоєння заплав частиною завдань з адаптації господарства громад до кліматичних змін та мінімізації збитків.

Особливо цінні ґрунти і охорона ґрунтів. Родючі землі є одним із основних ресурсів для економічного і соціального благополуччя громад. Близько 70% території нашої країни перебувають під сільськогосподарськими угіддями, з яких близько 80% – це території під ріллею. Ризики деградації ґрунтів пов'язані із водною та вітровою ерозією, забрудненням.

З метою запобігання деградації сільськогосподарських земель, агроландшафти зонуються за інтенсивністю впровадження природоохоронних заходів: 1) ареали із ґрунтами, високочутливими до водної ерозії (нормативний критерій – рілля на схилах крутизною понад 7°) позначено для виведення із використання під рілля для відновлення лучно-степової рослинності із наступним використанням під пасовища і сіножаті; 2) ареали із ґрунтами, середньочутливими до водної ерозії (нормативний критерій – рілля на схилах крутизною від 3° до 7°) – збереження використання під рілля, але із обмеженнями розміщення просапних культур і чорного пару, створення ділянок із лучно-степовою рослинністю, за умов впровадження інших заходів з попередження змиву; 3) основні поверхні межирічних рівнин із ґрунтами, слабчутливими до водної ерозії – збереження інтенсивного землеробства із дотриманням вимог з охорони родючості ґрунтів; 4) збереження лісових, чагарникових і трав'яних біотопів агроландшафтів, які виконують захисні й підтримуючі функції (Рис. 7).

- Врожайність на крутих схилах зазвичай на 30-60% нижча, ніж на ділянках, які менш вразливі до водної ерозії. Знижена родючість змушує фермерів вносити підвищені норми добрив для вирівнювання урожайності на цих ґрунтах, що значно зменшує рентабельність. При підвищеній хімізації виробництва в умовах активного змиву виникає проблема забруднення залишками хімікатів поверхневих та підземних вод.
- Процеси змиву ґрунту на цих ділянках тривають та підсилюються. Важливим аспектом проблеми ерозії ґрунтів є її вплив на посилення парникового ефекту за рахунок вивільнення вуглецю з ґрунтів. Зміна клімату збільшує швидкість ерозії через збільшення злив. Тобто, ерозія ґрунтів та зміна клімату підсилюють одне одного, створюючи проблему, яка сама себе погіршує.

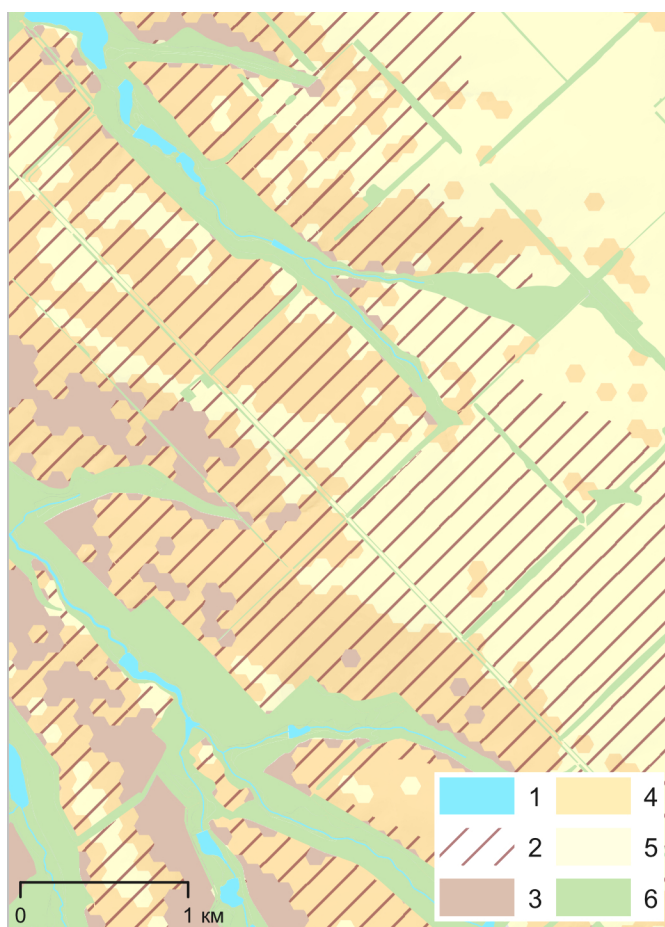


Рисунок 7. Шляхи інтеграції природоохоронних цілей і заходів ландшафтних планів у просторовому плануванні. 1 – водойми і водотоки; 2 – особливо цінні ґрунти загальнодержавного значення (чорноземи звичайні середньогумусні глибокі легкоглинисті); 3 – рілля на схилах крутизною понад 7° , із ґрунтами високочутливими до водної ерозії; 4 – рілля на схилах крутизною від 3° до 7° , із ґрунтами середньочутливими до водної ерозії; 5 – рілля на основних межирічних поверхнях, із ґрунтами слабчутливими до водної ерозії; 6 – лісові, чагарникові і трав'яні біотопи.

Охорона цінних біотопів та формування місцевої екомережі. Збереження біотичного та ландшафтного різноманіття – одна з рамкових цілей ландшафтного плану громади. Під час розроблення ландшафтного плану визначаються біотопи, які збережені у природному або наближеному до природного стані і тому мають важливе природоохоронне значення для збереження біорізноманіття. Додатковий критерій оцінки – належність до переліків міжнародних конвенцій. У ландшафтному плані для ареалів із високозначимими біотопами визначаються цілі охорони цінних ландшафтів із рекомендацією зберігати поточний статус охорони або підвищити природоохоронний статус (Рис. 8).

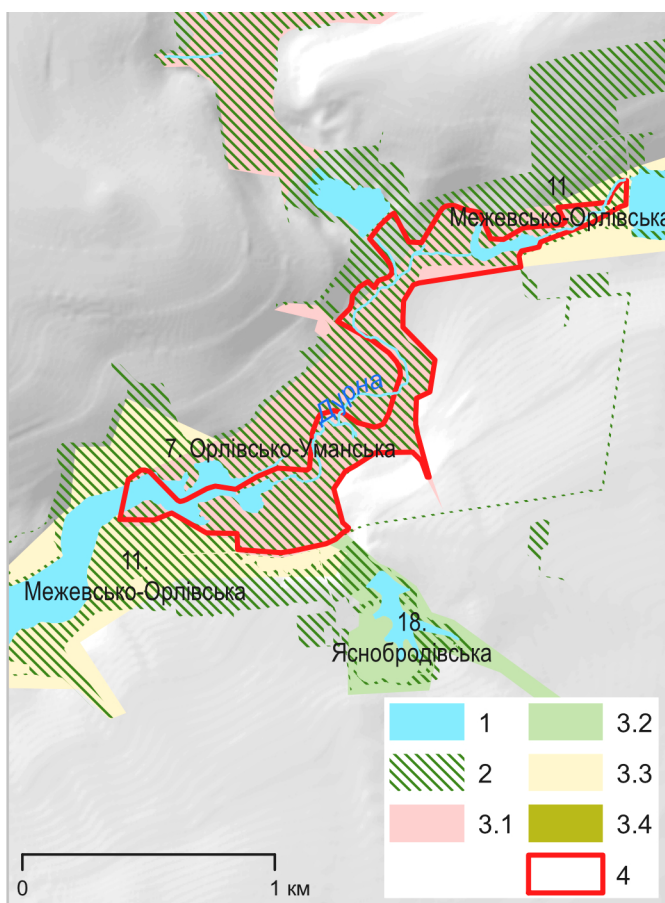


Рисунок 8. Шляхи інтеграції природоохоронних цілей і заходів ландшафтних планів у просторовому плануванні. 1 – водойми і водотоки; 2 – ландшафти із високим природоохоронним значенням відповідно до оселищ Резолюції 4 Бернської конвенції, для яких Україна створює мережу Емеральд (Смарагдову мережу); 3 – структурні елементи місцевої екологічної мережі: 3.1 – ключові території із назвами, 3.2 – буферні території, 3.3 – сполучні території, 3.4 – відновлювані території; 4 – проєктний ландшафтний заказник місцевого значення.

Як виглядає ландшафтний план

Розділ «Ландшафтний план» є комплектом документів, який включає різноманітні картографічні матеріали (інвентаризаційні та оцінювальні карти, карти конфліктів і рекомендацій, і т. п.) та пояснювальні записки до них. Ці документи є результатом профільного аналізу вихідної інформації та основою для підсумкового інтегрального аналізу.

Результатом останнього є картографічний документ (креслення) у складі графічних матеріалів містобудівної документації під назвою «Ландшафтний план». Він інтегрує отримані результати оцінювання ландшафтів і представляє просторову картину

запланованих цілей, намірів і заходів для забезпечення збалансованого еколого-орієнтованого розвитку території.

На цей час у відкритому доступі обмаль повністю завершених Комплексних планів та відповідно готових Ландшафтних планів. Повністю відкритою є ландшафтно-планувальна документація Роганської та Пісочинської територіальних громад. Також у відкритому доступі з авторизацією є ландшафтно-планувальна документація Вінницької міської територіальної громади (у складі КППРТ).

Ландшафтний план Роганської селищної територіальної громади

У рамках їх підготовки на першому робочому етапі на основі зібраних вихідних даних були укладені такі картосхеми: просторовий розподіл температури повітря і опадів протягом року; розміщення джерел забруднення атмосферного повітря; водні об'єкти та якість поверхневих вод, басейни стоку, рівень залягання ґрунтових вод; структура ґрунтового покриву із визначенням цінних ґрунтів; місця зростання/мешкання рідкісних видів рослин і тварин, структура біотопів; ландшафтна структура, виділи якої визначені за природними і антропогенними ознаками (Маруняк, Є. О., Голубцов, О. Г., Лісовський, С. А., Чехній, В. М., & Фаріон, Ю. М., 2022). Для наочності наведемо деякі з них (Рис. 9-11 нижче у тексті).

На території громади домінує агроландшафт із родючими ґрунтами, які чутливі до водної ерозії. У минулому на території громади панували степові і лісові ландшафти, які збереглися фрагментарно. Для агроландшафту запропоновані пріоритети (Рис. 10), які б посилили функціональне значення цього ландшафту для вирощування сільськогосподарської продукції та пом'якшили ризики його деградації:

- Збереження природного каркаса річково-балкової мережі із біотопами, цінними для збереження біорізноманіття та накопичення вологи;
- Виведення із інтенсивного використання ріллі на ерозійно-небезпечних схилах крутизною понад 7 градусів (вимога законодавства, Закон України “Про охорону земель”) із відновленням природної степової рослинності (не лісової);
- Обмеження рільництва на схилах від 3 до 7 градусів (законодавча вимога);
- Збереження ріллі на стабільних межиріччях із підтримкою типової мережі захисних лісосмуг.

Трансформація агроландшафту може бути реалізована через механізм «консервації» – законодавчо визначеної процедури виведення із інтенсивного використання деградованих або пошкоджених сільськогосподарських земель. Ренатуралізація деградованих земель та відновлення образу ландшафту має бути забезпечена через відновлення степової або лісової рослинності залежно від мозаїки вихідного природного ландшафту.

Важливим аспектом у Роганській громаді є урахування у планувальній структурі вимог збереження та відновлення природного стану річок. Річки громади зараз у вкрай поганому стані, зазнають негативного впливу через нестабільне функціонування очисних споруд та внаслідок інтенсивного сільського господарства. Територія громади належить до водозбірних басейнів малих річок, що накладає обмеження на господарське використання заплав річок. Також, у заплавах знаходяться цінні біотопи, які включені у Смарагдову мережу. Збереження заплав разом із розширенням зелених буферів відіграє важливу роль у мінімізації впливу на стан річок та досягнення доброї якості води. Заплави малих річок були ідентифіковані у природних межах, а вимоги з їхньої охорони інтегровані у проєктному плані.

Проєктні рішення (забудова, інфраструктурні об'єкти), які створювали конфлікт із цілями охорони заплав і поверхневих вод, були відхилені. Ренатуралізації підлягають сміттєзвалище і відкритий кар'єр, які розміщені у балках і загрожують стану річок.

Територія Роганської громади зазнала впливу бойових дій. У ландшафтному плані ідентифіковані землі, пошкоджені внаслідок обстрілів. Пошкоджені землі характеризуються наявністю залишків боєприпасів, засміченням осколками, порушенням рельєфу і ґрунтового покриву, ймовірний високий рівень забруднення. Відповідно до українського законодавства для пошкоджених земель передбачена консервація, що розробники врахували у Комплексному плані.

Ландшафтний план Вінницької міської територіальної громади

Ландшафтно-планувальна документація Вінницької міської територіальної громади складається з власне Ландшафтного плану та щонайменше чотирьох тематичних блоків карт, які об'єднані під загальною назвою «Ландшафтний план. Інтегральна концепція природоохоронних цілей і заходів» і поділяються на:

1. Конфлікти та загрози природокористування.
2. Покращення та розвиток території.
3. Заходи з охорони довкілля.
4. Збереження та охорона території.

Дуже важливим є інформаційний блок стосовно збереження сільськогосподарських територій. Відповідно до плану (Рис. 12) пропонується виділення еколого-технологічних груп (ЕТГ) земель, а отже йдеться про застосування Контурно-меліоративної системи землеробства, що є ефективним заходом із захисту та раціонального використання ґрунтів. Важливим і прогресивним моментом є також позначення на ландшафтному плані теми «Конфлікти та загрози природокористування».



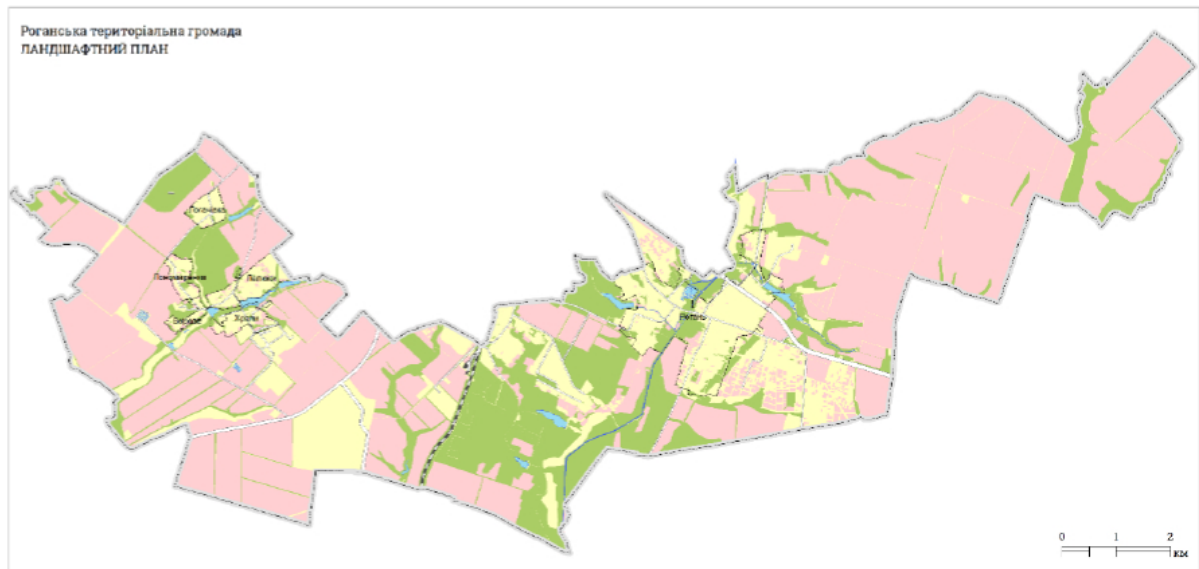
ПОВЕРХНІВІ І ПІДЗЕМНІ ВОДИ

Межі водозбірних басейнів

- Водозбірний басейн малої річки Жихорець
- Водозбірний басейн малої річки Студенок (Брідок)

- Водозбірний басейн малої річки Роганка
- Водозбірний басейн малої річки Студенок

Рисунок 9. Поверхневі і підземні води на території Роганьської територіальної громади



**МІСЦЕВІ ОСОБЛИВОСТІ КЛІМАТУ
ТА УМОВИ ПІДТРИМКИ ЙОГО
КОМФОРТНОСТІ**

Умови накопичення парникових газів у ландшафтах

- переважно накопичення
- нейтральні
- переважно викиди

Рисунок 10. Місцеві особливості клімату на території Роганьської територіальної громади

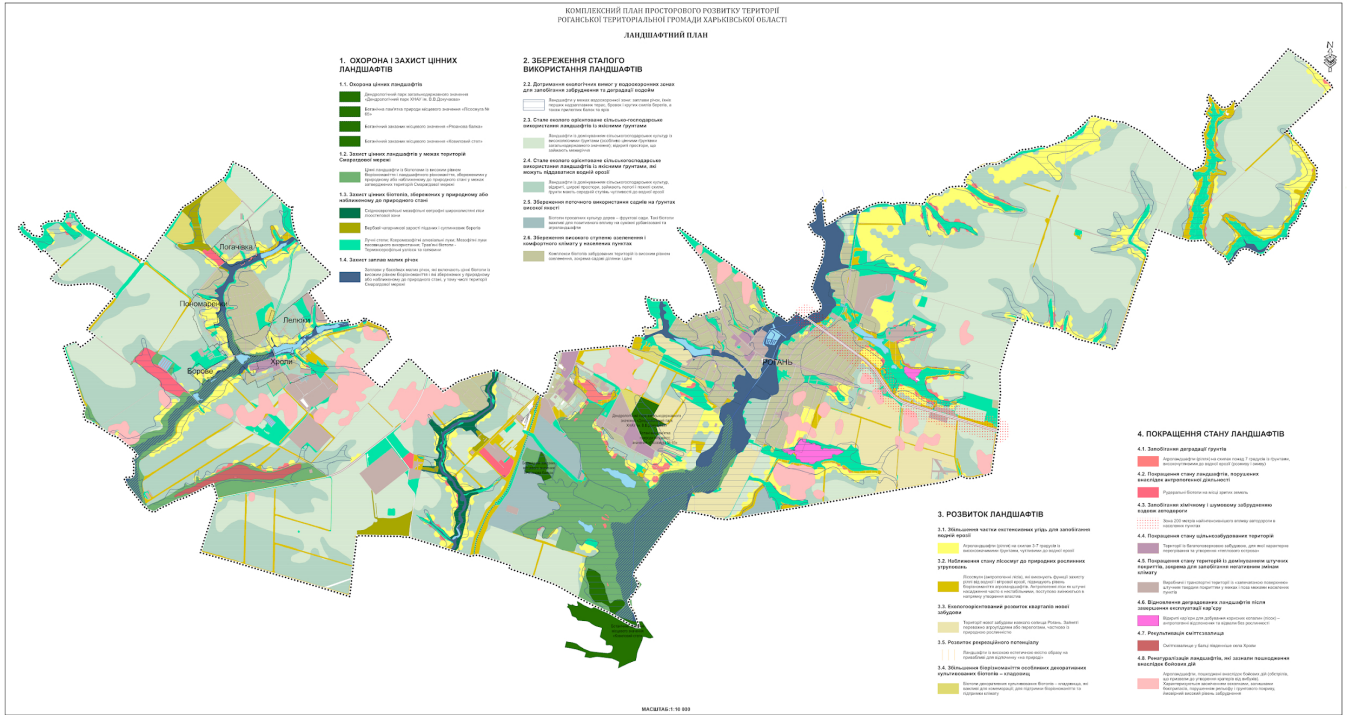


Рисунок 11. Ландшафтний план Роганської громади

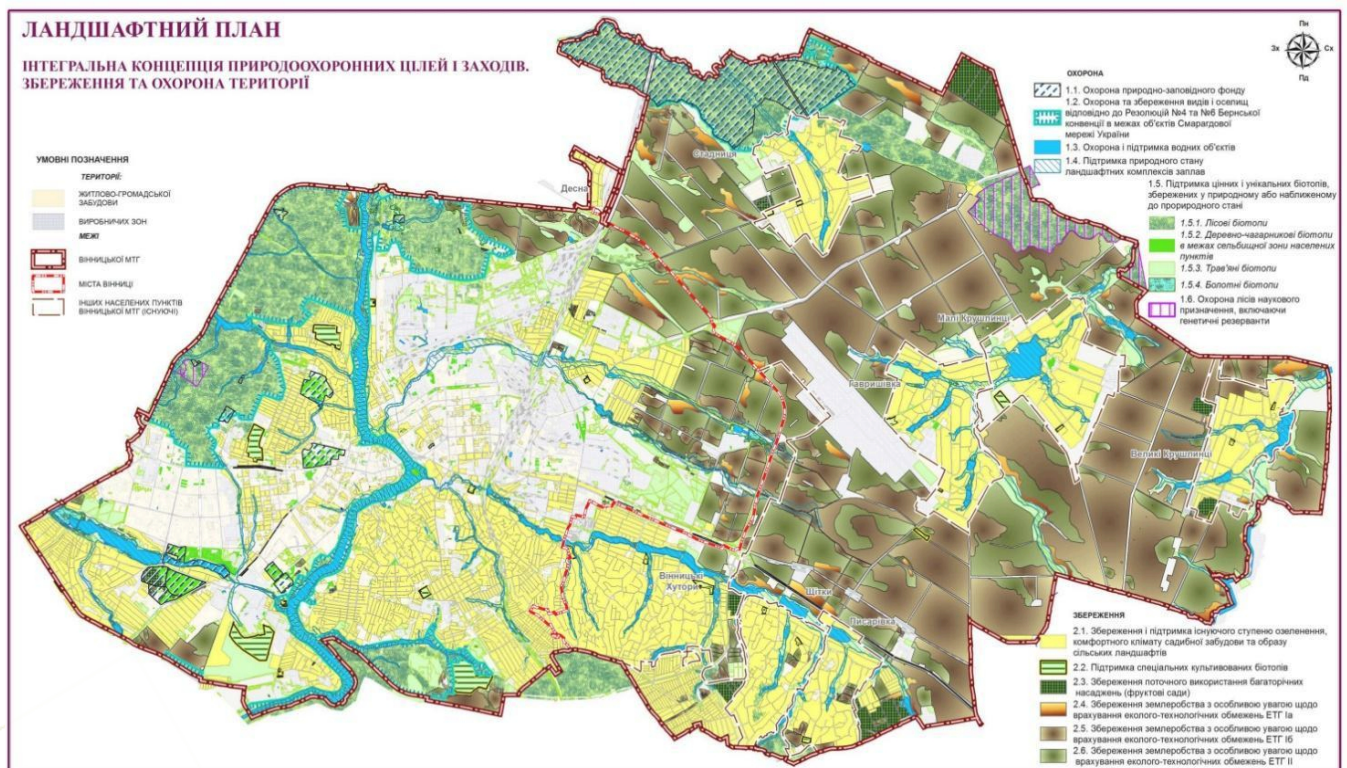


Рисунок 12. Ландшафтний план Вінницької міської територіальної громади – концепція природоохоронних цілей та заходів

Додатки

Додаток №1. Нормативні вимоги до ландшафтного планування

Використовуйте цей перелік законодавчих вимог як чекліст під час розробки технічного завдання, у процесі робіт з планування та на етапі прийняття ЛП/КППРТГ.

Національне законодавство України

Про комплексне планування розвитку:

- ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» (№ 711-IX від 17.06.2020)
- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку розроблення, оновлення, внесення змін та затвердження містобудівної документації» (№ 926 від 01.09.2021)
- Постанова КМУ «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо розроблення містобудівної документації на місцевому рівні» (№ 1557 від 27.12.2022)
- ДБН Б.1.1-14:2021 «Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні»

Охорона довкілля та природи:

- ЗУ "Про охорону середовища" (№ 1264-XII від 25.06.1991)
- ЗУ "Про природно-заповідний фонд України" (№ 2456-XII від 16.06.1992)
- ЗУ "Про екологічну мережу України" (№ 1864-IV від 24.06.2004)
- ЗУ "Про тваринний світ" (№ 2894-III від 13.12.2001)
- ЗУ "Про рослинний світ" (№ 591-XIV від 09.04.1999)
- Водний кодекс України (№ 213/95-ВР від 06.06.1995)
- Лісовий кодекс України (№ 3852-XII від 21.01.1994)
- ЗУ "Про охорону атмосферного повітря" (№ 2707-XII від 16.10.1992)
- ЗУ "Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року" (№ 2697-VIII від 28.02.2019)

Оцінка впливу на довкілля:

- ЗУ "Про стратегічну екологічну оцінку" (№ 2354-VIII від 20.03.2018)
- ЗУ "Про оцінку впливу на довкілля" (№ 2059-VIII від 23.05.2017)

Управління відходами:

- ЗУ "Про управління відходами" (№ 2320-IX від 20.06.2022)

Енергетика:

- ЗУ "Про альтернативні джерела енергії" (№ 555-IV від 20.02.2003)
- ЗУ "Про енергозбереження" (№ 74/94-ВР від 01.07.1994)
- ЗУ "Про ринок електричної енергії" (№ 2019-VIII від 13.04.2017)

Культурна спадщина:

- ЗУ "Про охорону культурної спадщини" (№ 1805-III від 08.06.2000)
- ЗУ "Про охорону археологічної спадщини" (№ 1626-IV від 18.03.2004)

Сільське та лісове господарство:

- ЗУ "Про охорону земель" (№ 962-IV від 19.06.2003)
- ЗУ "Про державний контроль охорони земель" (№ 963-IV від 19.06.2003)
- ЗУ "Про мисливське полювання" (№ 1478-III від 22.02.2000)
- ЗУ "Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів" (№ 3677-VI від 08.07.2011)

Про роботу з просторовими даними

- ЗУ «Про доступ до публічної інформації» (№ 2939-VI від 13.01.2011)
- ЗУ «Про Національний архівний фонд та архівні установи» (№ 3814-XII від 24.12.1993)
- ЗУ «Про національну інфраструктуру геоданих» (№ 554-IX від 13.04.2020)
- Постанова КМУ «Про затвердження Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних» (№ 532 від 26.05.2021)

Інше:

- ЗУ "Про співробітництво територіальних громад" (№ 1508-VII від 17.06.2014)
- ЗУ "Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення" (№ 2918-III від 10.01.2002)

Законодавство Європейського Союзу

Ландшафтна політика:

- Європейська ландшафтна конвенція Ради Європи (European Landscape Convention, ETS No. 176, 2000), [definition and legal recognition](#)
- Рекомендації CM/Rec(2008)3 Комітету Міністрів щодо керівних принципів імплементації Європейської ландшафтної конвенції
- Рекомендації CM/Rec(2017)7 про ландшафтну інтеграцію та сталі інфраструктури

Охорона природи та біорізноманіття:

- Регламент (ЄС) 2024/1991 про відновлення природи (Regulation (EU) 2024/1991 on nature restoration / EU Nature Restoration Law)
 - Цей регламент, затверджений у 2024 р. став фундаментальним законодавчим актом ЄС, спрямованим на подолання екологічної кризи в ЄС через системне відновлення деградованих екосистем. Регламент впроваджує комплексний механізм, яким окреслені **юридично обов'язкові цілі з відновлення природи у відповідності до детального планування відновлення, яке визначає конкретні заходи, часові рамки та засоби забезпечення**
- Директива Ради 92/43/ЄЕС про збереження оселищ (Habitats Directive)
- Директива 2009/147/ЄС про збереження диких птахів (Birds Directive)
- Стратегія ЄС з біорізноманіття до 2030 року (EU Biodiversity Strategy for 2030)
- Лісова стратегія ЄС до 2030 року (New EU Forest Strategy for 2030)
- Стратегія ЄС щодо ґрунтів до 2030 року (EU Soil Strategy for 2030)

Водне господарство та морське середовище:

- Директива 2000/60/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики (Water Framework Directive)
- Директива 2007/60/ЄС про управління ризиками затоплень (Floods Directive)
- Директива Ради 91/271/ЄЕС про очищення міських стічних вод (Urban Waste Water Treatment Directive)
- Директива 2006/118/ЄС про захист підземних вод (Groundwater Directive)
- Директива 98/83/ЄС про якість питної води (Drinking Water Directive)
- Директива 2008/56/ЄС про встановлення рамок діяльності Співтовариства в сфері екологічної політики морського середовища (Marine Strategy Framework Directive)

Енергетика та клімат:

- Європейський кліматичний закон (Регламент (ЄС) 2021/1119) (European Climate Law)
- Директива (ЄС) 2018/2001 про заохочення використання енергії з відновлюваних джерел (Renewable Energy Directive)
- Угода мерів про клімат та енергію (Covenant of Mayors for Climate and Energy)

Сільське господарство:

- Регламент (ЄС) 2021/2115 про встановлення правил підтримки стратегічних планів Спільної аграрної політики (Common Agricultural Policy, CAP)
- Директива Ради 91/676/ЄЕС про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел (Nitrates Directive)

Управління відходами:

- Директива 2008/98/ЄС про відходи (Waste Framework Directive)
- Директива 1999/31/ЄС про захоронення відходів (Landfill Directive)
- Директива 2006/21/ЄС про відходи видобувних галузей (Mining Waste Directive)

Викиди та забруднення:

- Директива 2010/75/ЄС про промислові викиди (Industrial Emissions Directive)
- Директива 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи (Air Quality Directive)
- Директива 2002/49/ЄС щодо оцінки та управління екологічним шумом (Environmental Noise Directive)

Оцінка впливу:

- Директива 2011/92/ЄС про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на довкілля (Environmental Impact Assessment - EIA Directive)
- Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на довкілля (Strategic Environmental Assessment - SEA Directive)

Стратегічні документи та політики:

- Європейський зелений курс (Communication "The European Green Deal", COM/2019/640 final)

Інше:

- Європейська цифрова стратегія (Digital Strategy for Europe)
- Політика згуртування ЄС (EU Cohesion Policy)
- Регламент (ЄС) 2020/852 сприяння сталому інвестуванню (EU Taxonomy Regulation)

На шляху до ЄС:

- Екологічне право ЄС та його порівняння з українським екологічним законодавством (Інтерьюз-Україна)
- «Регламент (ЄС) 2024/1991 про відновлення природи» (Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля»)
- Реформа системи збереження біорізноманіття: Україна на шляху до ЄС (ЕПЛ)
- Європейський зелений курс: що варто знати громадам (ЕПЛ)

Додаток №2. Базові геопросторові дані – основа планування

Базові геопросторові дані є основою для розробки всіх складових КППРТГ, включно з ЛП. Від якості та повноти вихідних даних напряду залежить якість розробки ЛП та відповідно якість планувальних рішень КППРТГ. Найбільше впливають на якість розробки ЛП громади наступні блоки базових геоданих:

- Топографічні плани;
- Цифрові моделі місцевості (ЦММ);
- Цифрові моделі рельєфу (ЦМР)
- Земельний покрив (Land Cover);
- Обмеження землекористування (Zoning);
- Класифіковані хмари точок (Point Clouds);
- Геотеговані фотографії-панорами з тахеометрів;
- Геотеговані фотографії з БПЛА.

Важливою основою для розробки ЛП/КППРТГ є **окремі набори базових геоданих про межі та характеристики земельного покриву громади у складі топографічної основи:** рілля, ліси, лісосмуги, чагарникова рослинність, сади, луки, пасовища, сіножаті, болота, піски, кам'яністі місця, солончаки, яри, річки та струмки, меліоративні системи, канали, колектори, канави («Інструкції з топографічного знімання ГКНТА-2.04-02-98», Постанова КМУ №1051 «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру»).

- У випадку, коли планується розробка нового топографічного плану на територію громади, уважно визначайте перелік продуктів, які за результатами робіт мають бути надані громаді у визначених форматах ГІС.
- Аби забезпечити більшу точність прийняття планувальних рішень та подальше інформаційне забезпечення потреб оперативного управління громадою, розгляньте можливість розробки більш точної топооснови масштабу 1:5 000 для території всієї громади. Це може бути актуальним для громад, які мають розвинену інфраструктуру і складні межі земельного покриву та землекористування.
- Проконсультуйтеся з експертами щодо оптимальної організації зберігання та використання базових геоданих громади за допомогою НІГД або/та у власній інфраструктурі – відповідно до вимог безпеки та обмежень доступу.

Додаток №3. Джерела вихідних даних для планування

- Використовуйте цей перелік як чекліст до складу ТЗ, на етапі прийняття результатів робіт, для перевірки відповідності вимогам. Вимагайте від розробника планування використовувати ці дані для уточнення складу робіт. Сформулюйте на основі цих даних банк просторових даних території вашої громади для підтримки прийняття рішень щодо стратегічного розвитку.

Застереження щодо актуальності, точності та повноти даних.

- У цьому додатку наведено перелік архівних даних, що наявні для переважної більшості територіальних громад, але можуть бути відсутні для окремих громад;
 - Зважайте на вимоги щодо точності вихідних даних для розробки планування. Точність даних для КППРТГ має відповідати вимогам до масштабу 1:10 000 або краще;
 - Дані у цьому переліку переважно застарілі та меншої точності, за потрібну. Зважайте на це і плануйте оновлення даних відповідно до вимог законодавства, використовуйте ці дані як референс;
 - Ці дані будуть корисними на початкових етапах робіт, таких як розробка рамкових цілей, розробка ТЗ на створення КППРТГ, уточнення планування робіт;
 - Отримайте доступ до НІГД, аби спростити доступ до наявних архівних даних.
-
- Топографічні карти, ортофотоплани, цифрова модель рельєфу масштабів від 1:2000 до 1:10000. Інженерно-геологічні умови освоєння території:
 - Національний геопортал (НІГД);
 - Науково-дослідний інститут геодезії і картографії;
 - ДНВП «Картографія»;
 - Державний картографо-геодезичний фонд України;
 - Дані про землеустрій та охорону земель, структура угідь:
 - Держгеокадастр;
 - Сервіси «ВкурсіЗемлі», «OpenDataBot», інші;
 - Геоморфологічні умови:
 - Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України» (ДНВП «Геоінформ України»);
 - Геологічні умови та корисні копалини:
 - Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України» (ДНВП «Геоінформ України»)
 - Геологічна інформаційна система;

- Основні екологічні проблеми на території громади:
 - Структурний підрозділ ОДА у сфері охорони навколишнього природного середовища тощо, адміністрація громади, опитування місцевих мешканців;
- Стратегічний план розвитку громади та області:
 - Адміністрація громади та областей;
- Програми охорони навколишнього природного середовища:
 - Структурний підрозділ ОДА у сфері охорони навколишнього природного середовища тощо;
- Кліматичні умови та атмосферне повітря. Дані про якість атмосферного повітря та його забруднення. Дані регулярних метеорологічних спостережень, на станціях державної гідрометеомережі (сумарна сонячна радіація; тривалість сонячного сяяння; температурний режим повітря; відносна вологість повітря; атмосферний тиск; кількість та режим опадів; вітровий режим; несприятливі погодні явища):
 - Центральна геофізична обсерваторія України; Український гідрометеорологічний центр; Обласні гідрометеорологічні центри; Веб-сервіси з архівами метеорологічної інформації;
- Прогнози змін клімату (коротко-, середньо- та довгострокові). Регіональні кліматичні моделі, які охоплюють територію України. Дослідження щодо сценаріїв можливих змін клімату на території України та її регіонів (УкрНДІГМ та інші);
- Водні ресурси, поверхневі води і особливості їх використання (об'єм, структура використання). Державний водний кадастр. Сучасний стан та якість поверхневих вод. Моніторинг та екологічна оцінка водних ресурсів України. Плани управління річковими басейнами:
 - Державне агентство водних ресурсів України та його територіальні органи;
 - Басейнові управління водних ресурсів річок;
- Якість підземних вод. Підтоплення:
 - Державне агентство водних ресурсів України та його територіальні органи;
 - Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України»;
- Інформаційні щорічники щодо активізації небезпечних екзогенних геологічних процесів за даними моніторингу:
 - ДНВП «Геоінформ України»;
- Ґрунтові картографічні матеріали масштабу 1:10 000 - 1:25 000:
 - Управління Держгеокадастру по областях;
 - Відділи землевпорядкування у громадах;
 - Державна установа «Інститут охорони ґрунтів України», обласні центри;
 - Національний науковий центр «Інститут ґрунтознавства та агрохімії»;
- Бали бонітету для різних сільськогосподарських угідь:
 - Управління Держгеокадастру по областях;
- Дані еколого-агрохімічної паспортизації земель:
 - Державна установа «Інститут охорони ґрунтів України» (обласні центри);
- Вміст забруднюючих речовин у ґрунтах:
 - Державна установа «Інститут охорони ґрунтів», обласні центри;

- Державна екологічна інспекція України, обласні підрозділи;
 - Структурний підрозділ ОДА у сфері охорони навколишнього середовища;
 - Національний науковий центр «Інститут ґрунтознавства та агрохімії»;
- Землі, які порушені через забруднення, підтоплення, зсуви, інші деструктивні процеси та які потребують рекультивації:
 - Структурний підрозділ ОДА у сфері охорони навколишнього середовища;
- Природоохоронні території. Території і об'єкти природно-заповідного фонду:
 - Портал відкритих даних;
 - Національні парки, регіональні парки та заповідники;
 - Державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
 - Публічна кадастрова карта України;
 - Структурний підрозділ ОДА у сфері охорони навколишнього середовища;
 - ДП «Ліси України та окремі господарства»;
- Території Смарагдової мережі. Екологічна мережа та її структурні елементи:
 - Офіційний ресурс Бернської конвенції;
 - Публічна кадастрова карта України;
- Водно-болотні угіддя міжнародного значення:
 - Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України;
 - [Веб-сайт Рамсарської конвенції](#);
- Види флори і фауни, які потребують охорони:
 - «Червона книга України»; «Зелена книга України»;
- Поширення (локалізація) рослин, тварин, грибів та мікробів:
 - GBIF (Global Biodiversity Information Facility);
- Просторове розташування та характеристики лісів (лісовпорядкування):
 - Лісовий кадастр; ДП «Ліси України»;
 - ДО «Укрдержліспроект»; інші установи, які виконують роботи щодо лісовпорядкування; обласні управління лісового та мисливського господарства; лісгоспи);
- Дані дистанційного зондування Землі середнього просторового розрізнення (Landsat, Planet) як референс дані:
 - Вільний доступ, гранти, комерційні постачальники;
- Дистанційно визначене просторове розташування різних типів біотопів та їх характеристики, земний покрив (Land Cover):
 - Вільний доступ, гранти, комерційні постачальники;
- Дані дистанційного зондування Землі високого просторового розрізнення:
 - Вільний доступ, гранти, комерційні постачальники;
- Культурна спадщина:
 - Міністерство культури та інформаційної політики України;
- Геодані про компоненти довкілля різних територій:
 - Національна інфраструктура геопросторових даних ([НІГД](#)).

Додаток №4. Ділянки з обмеженнями природокористування

Цей перелік обмежень щодо визначених типів діяльності ґрунтуються на чинному законодавстві України. Для розробників ландшафтних та комплексних планів цей перелік є робочим інструментом для ідентифікації територій, де господарська та містобудівна діяльність регулюється. Перелік не є вичерпним і має доповнюватися з огляду на специфічні умови кожної конкретної громади.

Завчасне та точне нанесення цих зон на картографічні матеріали є запорукою юридичної коректності планувальної документації, передумовою сталого інвестування та основою для збалансованих рішень, що забезпечують сталий розвиток.

Важливо не просто визначити ці межі на плані, а й інтегрувати всі цінні ділянки у логіку розвитку. Спираючись на ці ділянки, як на особливий ресурс для рекреації, екологічної стабілізації, сталого господарювання, розвитку природного потенціалу громади.

Ландшафтний план має відображати зони, де діють обмеження на зміну цільового призначення земельної ділянки цінного ландшафту, обмеження на провадження окремих видів діяльності.

Будь-які проєктні рішення в межах цих зон вимагають погодження з галузевими органами.

Природоохоронні території та мережі

- Території та об'єкти Природно-заповідного фонду (ПЗФ), їх функціональні зони, специфіка режиму відповідно до документації ([ст. 16-23, ЗУ «Про ПЗФ»](#));
- Території Смарагдової мережі ([Бернська конвенція](#));
- Структурні елементи Національної екологічної мережі ([ст. 1, ЗУ «Про екологічну мережу України»](#));
- Місця існування видів та оселищ, занесених до Червоної книги України та охоронні зони видів ([ЗУ «Про Червону книгу України»](#));
- Ключові орнітологічні території ([ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища»](#));
- Охоронні зони для збереження біорізноманіття у лісах та охоронні зони для збереження об'єктів Червоної книги України ([Постанова КМУ №499 «Про затвердження Порядку створення охоронних зон»](#));
- Проєктовані території ([ст. 52, ЗУ «Про ПЗФ»](#));

Водні ресурси та їх охорона

- Малі річки, заплави та прилеглі до русел території ([ст. 80, 87, 90 «Водний кодекс України»](#));
- Ставки, що істотно впливають на стік річки ([ст. 82, «Водний кодекс України»](#));
- Прибережні захисні смуги вздовж річок, струмків, озер, водосховищ, ставків, на островах ([ст. 60, «Земельний кодекс»](#); [ст. 87-89, «Водний кодекс»](#));
- Прибережна захисна смуга вздовж морів, морських заток і лиманів та на островах у внутрішніх морських водах ([ст. 88, 90, «Водний кодекс України»](#));
- Водно-болотні угіддя міжнародного значення ([Рамсарська конвенція](#));
- Заболочені землі та торфовища ([Земельний кодекс України](#));
- Урочищах у верхів'ях річок ([ст. 80, «Водний кодекс України»](#));
- Меліоративна мережа, канали ([«Водний кодекс України»](#));

 Земельні ресурси та рельєф

- Схили крутизною більше 7 та 3 градусів ([ст. 47, ЗУ «Про охорону земель»](#));
- Ділянки, що використовуються з порушенням вимог щодо охорони земель від ерозії та зсувів ([ст. 51, ЗУ «Про охорону земель»](#));
- [Закон України "Про охорону земель"](#) вимагає надавати для промислових та інших несільськогосподарських потреб переважно сільськогосподарські угіддя гіршої якості;
- Особливо цінні землі з обмеженим режимом використання ([ст. 150, «Земельний кодекс України»](#));
- Межі сіножатей, пасовищ та перелогів ([ст. 37, ЗУ «Про охорону земель»](#));
- Ділянки ріллі, що мають один з показників до консервації земель – еродовані, глинисті, сильно кислі чи лужні, малогумусні ґрунти ([ст. 171-172, «Земельний кодекс України»](#));
- Ділянки, які було забруднено внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій, що підлягають консервації ([ст. 171, «Земельний кодекс України»](#));
- Агровиробничі групи ґрунтів ([«Порядок ведення земельного кадастру»](#));

 Лісові ресурси

- Захисні, протиерозійні, водозахисні, захисні шляхів, рекреаційно-оздоровчі та експлуатаційні ліси ([ст. 39, «Лісовий кодекс України»](#));
- Самосійні ліси на землях с.-г. призначення ([ст. 23, 57-1, «Земельний кодекс України»](#), [«Державна стратегія управління лісами України до 2035»](#));

- Санітарно-захисні та гігієнічні зони**
 - Зони санітарної охорони джерел питного водопостачання ([ДСанПіН 2.2.4-171-10](#));
- Спеціальні зони та об'єкти**
 - Ділянки родовищ корисних копалин ([Кодекс України про надра](#));
 - Високогірні екосистеми ([ЗУ «Про статус гірських населених пунктів в Україні»](#));
 - Зсувонебезпечні, підтоплені території та схили з крутизною більше 13 градусів ([ст. 54. «Земельний кодекс України»](#));
- Культурна та археологічна спадщина**
 - Охоронні зони об'єктів культурної та археологічної спадщини, історичні ареали ([ст. 32. ЗУ «Про охорону культурної спадщини»](#)); [ЗУ «Про охорону археологічної спадщини»](#)).

Додаток №5. Загальні рекомендації з організації робіт

- В умовах децентралізації громади відіграють провідну роль у обліку та управлінні своїми природними ресурсами та контролі раціонального використання, ці завдання потребують додаткових зусиль з розвитку експертизи на рівні громад
 - Заплануйте додаткове навчання з використання ГІС для активних фахівців земельного та архітектурного відділу, як швидке рішення
 - Об'єднайтеся з іншими громадами, аби залучити ГІС-фахівця для підтримки роботи з просторовими даними кількох громад та консультацій
 - Забезпечте можливість для зацікавлених фахівців громади пройти курси з основ комплексного просторового планування території громад (КППРТГ) та стратегічної екологічної оцінки
 - Отримайте безкоштовні консультації провідних організацій у сфері підтримки розвитку громад. Це допоможе отримати відповіді на перші питання, оцінити можливості залучення проєктів технічної допомоги, запланувати перші кроки відповідно до ваших потреб та умов
 - Заплануйте співпрацю з галузевими закладами освіти, залучайте студентів та випускників на стажування для створення кадрового резерву
 - Розгляньте можливість впровадження додаткових позицій інспектора, планувальника, еколога, ГІС-фахівця (можливе поєднання декількох ролей)

- У сучасному світі управління виконується з використанням інформаційно-технічної інфраструктури, що потребує розвитку громади у цьому напрямі
 - Заплануйте позицію CDTO (Chief Digital Transformation Officer) – заступник/ця керівника/ці територіальної громади, у розподілі обов'язків яких покладено відповідальність за питання цифрового розвитку
 - Заплануйте оновлення інформаційно-технічної інфраструктури громади для забезпечення базових вимог роботи з цифровими просторовими даними за допомогою геоінформаційних систем (ГІС), з дотриманням вимог безпеки
 - Впорядкуйте зберігання, обробку та поширення просторових даних громади відповідно до формалізованої політики (або процедури), яка розроблена за участі фахівців громади та враховує нагальні потреби і умови, з дотриманням вимог безпеки
 - Додайте у політику (або процедуру) роботи з геоданими громади вимоги до контролю якості, аби використовувати надійні геодані для прийняття рішень
 - Плануйте подальше впровадження цифрових засобів роботи з геоданими та ГІС відповідно до загальної стратегії з впровадження інформаційних систем (цифровізації) та законодавчих вимог
 - Виконайте оцінку умов та потреби громади аби точніше запланувати технічні та організаційні форми практичної реалізації плану цифровізації. Разом з фахівцями громади та консультантами заплануйте співвідношення хмарних та власних ІТ-рішень, розподіл зусиль між власними відділами та постачальниками послуг, інші аспекти
- Від якості базових топографічних даних значною мірою залежить коректність рішень у щоденному управлінні ресурсами громади, тож виникає потреба підтримки якості базових геоданих (топографічних даних) на територію громади
 - Забезпечте створення та підтримку актуальної геоінформаційної основи, із дотриманням вимог до якості та безпеки, відповідно до чинного законодавства
 - Включайте у технічне завдання (ТЗ) на постачання послуг вимоги якості відповідно до порядку топографічної зйомки у масштабах 1:10000, 1:5000, 1:2000, 1:1000 та 1:500
 - Вимогам до якості мають відповідати не лише набори даних, що стосуються забудови та інфраструктури, але і всі складові топографічної основи: водойми та джерела, балки та яри, луки, чагарники, ліси, лісосмуги, меліоративні системи, сади, парки та інші набори базових просторових даних, необхідних, зокрема, для розробки якісного планування
 - Використовуйте для створення базових геоданих вимоги до масштабу не гірше ніж 1:5 000 якщо ваша громада має високий ступінь господарського освоєння та розвинену інфраструктуру, менш точні дані можуть не забезпечувати достатньої основи для прийняття рішень

- Включайте у технічне завдання явним чином вимоги надання доступу до розроблених даних (включно з вихідними ортофото, хмари точок, ЦМР, ЦММ, наземними фотографіями)
- Включайте у технічне завдання деталізований блок опису методики внутрішнього контролю підрядником якості базових даних на етапах розробки даних, розробки метаданих, порядку публікації даних у НІГД
- Фахівець громади може самостійно проконтролювати якість на етапах розробки щонайменше шляхом візуальної оцінки точності окремих шарів векторних даних у порівнянні з ортофотопланами та ЦММ/ЦМР
- Значна частина даних про стан природних ресурсів громади міститься у архівах державних установ. Корисним буде налаштування робочих процесів доступу до цих даних для потреб початкової оцінки та стратегічного планування
 - Отримайте доступ до інформаційної системи Національної інфраструктури геопросторових даних (НІГД)
 - Підготуйте запити до держателів на отримання архівних державних даних, використовуйте шаблони запитів, контролюйте своєчасність надання відповідей на ваші звернення
- Коректне ландшафтне та комплексне планування можливе лише з використанням надійних вихідних даних, що є його основою. Відповідно, постають завдання забезпечення якості просторових даних та оцінки можливостей використання даних для потреб планування розвитку
 - Виключайте з розробки планування застарілі або неякісні набори вихідних геопросторових даних. Застарілі дані можна використовувати лише як довідкові та планувати подальше уточнення
 - Включайте у завдання на розробку планування пункти з формалізованої оцінки якості вихідних даних, вимагайте підтвердження з боку розробника планування актуальності топографічної основи, тематичних наборів даних, інших джерел
 - Організуйте доступ до вихідних даних ще до початку робіт з розробки планування. Розробник планування має оцінити якість даних на етапі надання пропозиції з розробки КППРТГ та визначити чи потребуватиме додаткових зусиль оновлення геоданих
 - Якщо якість вихідних даних недостатня – заплануйте разом з розробниками планування шляхів їх оновлення або додаткової розробки
 - Тимчасовим рішенням в умовах дефіциту ресурсів може бути оновлення вхідних даних лише для тих ділянок громади, які потребують особливої уваги, а для інших територій – можливе використання архівних та менш точних даних, де це дозволяє законодавство. У такому випадку документуйте всі обмеження та застереження, робіть їх прозорими для всіх учасників планування

- Вимагайте від розробників дотримання законодавчих вимог до складу та якості розробки ландшафтного плану у складі комплексного планування та іншої планувальної документації
- В умовах, коли розробка ЛП у складі КППРТГ поки ще не запланована, громада може розпочати підготовчі роботи з агрегації та створення найбільш важливих для поточного управління та планування набори даних, такі як:
 - Базова топографічна основа (або ж базові геодані)
 - Землекористування та земельний покрив
 - Водні ресурси, басейни малих річок, болотяні ділянки та торфовища, захисні ліси, водоохоронні смуги, межі ПЗФ та охоронних зон видів, круті схили, інші
- Розробка планування розвитку громад, що мають значні частки сільського, лісового, видобувного, водного господарства, заміської рекреації та туризму вимагає застосування додаткових підходів у порівнянні з плануванням розвитку міст
 - Вимагайте від розробника планування формальне підтвердження досвіду роботи саме з сільськими громадами – на рівні портфоліо компанії або ж як досвід експертів
 - За відсутності досвіду у розробці КППРТГ сільських громад – це може бути досвід розробки Планів інтегрованого розвитку сільських громад або Стратегічної екологічної оцінки в межах сільських громад, як близький
 - Виконуйте відбір серед кількох кандидатів з порівнянням досвіду та деталізованих пропозицій з розробки планування, надаючи перевагу наявності підтвердженої експертизи робіт із сільськими територіями
- Місцеві мешканці та незалежні експерти можуть надати унікальну додаткову інформацію про природні цінності, особливості та екологічні ризики. Залучення мешканців збільшує рівень причетності та довіри у громаді, що підвищує рівень легітимності планувальних рішень та закладає передумови для співпраці у подальшому впровадженні планування
 - Дотримуйтесь вимог законодавства щодо громадської участі та відкритості, доступу до інформації, уникайте формалізованого підходу
 - Використовуйте експертизу мешканців громади та громадського сектору, як додаткове джерело інформації та як запобіжник помилковим рішенням, ризикам недотримання вимог законодавства, що можуть призвести до конфліктів, скасуванню планів, бюджетним втратам
 - Розпочинайте залучення вже на перших етапах, у складі робочих груп з розробки планування, долучайте до формування технічного завдання
 - Ініціюйте стратегічні сесії з "картування цінностей", коли на карті громади мешканці позначають місця, які вони вважають цінними, проблемними та бажаними для розвитку, додавайте ці дані до завдання з розробки планування

- Публікуйте на сторінці та у соцмедіа громади новини щодо розробки планування, затверджені рішення, записи обговорень, заохочуйте мешканців до участі, надавайте вчасний зворотний зв'язок
- Заплануйте розробку та впровадження порталу відкритих даних громади, інструментів обробки запитів від мешканців з використанням карти громади, впроваджувати веб-карти для залучення громадських експертів; використовуйте хмарні рішення, коли це можливо та доцільно для зменшення втрат на підтримку та безпеку
- Розгляньте можливість залучення незалежних експертів на етапах розробки вимог, поточного контролю та приймання продуктів та послуг
- Забезпечте можливість подальшого контролю впровадження КППРТГ фахівцями відповідних відділів громади у співпраці з активними громадянами
- КППРТГ громади має інтегрувати не лише нагальні господарські потреби громади, але й інші вимоги. Так виникають завдання врахування комплексу законодавчих екологічних вимог, державних пріоритетів розвитку, загальноєвропейських вимог
 - Врахування державних інтересів покладається на замовника та розробника планування. Процес врахування передбачає отримання даних від державних установ, проведення узгоджень та експертиз; консультації з сусідніми громадами; СЕО; громадські слухання та обговорення; розгляд архітектурно-містобудівною радою. Узгоджуйте розробку ЛП із сусідніми громадами, Держгеокадастром, ДСНС, ЦОВВ у сфері екології
 - КППРТГ громади має інтегрувати всі наявні законодавчі вимоги до сталого збалансованого господарювання. Для дотримання національних екологічних вимог до розробки ЛП використовуйте додатки до цього звіту
 - КППРТГ громади має інтегрувати всі наявні стратегії та політики громади в єдиний, просторово збалансований документ на базі пріоритетів сталого розвитку. Уникайте механістичного неузгодженого перенесення у планування попередніх напрацювань. Використовуйте для розробки ЛП за наявності, такі документи як: стратегія розвитку територіальної громади, план дій сталого енергетичного розвитку та клімату, програма охорони навколишнього природного середовища, план управління відходами, енергетичні плани, інші
 - КППРТГ вже зараз може розроблятися відповідно до вимог та практик, що діють у ЄС, без очікування імплементації у національне законодавство. Це допоможе громаді завчасно підготуватися до вступу у ЄС та буде корисним для залучення інвестування, впровадження фінансових інструментів ЄС з підтримки розвитку управління громадою та підтримки бізнесів громади. Для врахування екологічних вимог ЄС під час розробки ЛП громади використовуйте додатки до цього звіту

- Важливим механізмом з контролю дотримання екологічних вимог до КППРТГ є процедура стратегічної екологічної оцінки (СЕО). Це окрема процедура, яка додатково оцінює відповідність планувальних рішень екологічним вимогам і є важливим етапом контролю якості робіт з розробки КППРТГ.
 - Невідповідності у процедурі СЕО можуть призвести до ризиків реалізації проєктувальних рішень, тож рекомендуємо приділяти додаткову увагу належному виконанню СЕО
 - Контролюйте якість процедури СЕО – від позначення у технічному завданні уточнених вимог, включно з вимогами до експертизи виконавців, до зовнішнього незалежного контролю якості виконання СЕО
 - Процедура СЕО передбачає демократичну співпрацю, у таких типових формах як: громадські слухання та обговорення, публічність та прозорість у роботі з інформацією
 - У співпраці з проєктувальниками уважно розглядайте та враховуйте аргументовані зауваження, які були отримані в рамках обговорень та зауважень до ЛП та інших складових КППРТГ в рамках етапу СЕО
- Невідповідність КППРТГ базовим екологічним вимогам може призвести до ризиків для сталого господарювання, реалізації інфраструктурних та господарських проєктів, бюджетних та репутаційних втрат, для здоров'я мешканців через неточності планувальних рішень
 - Плануйте та контролюйте розробку ЛП у складі КППРТГ, як основу для дотримання екологічних вимог та пріоритетів сталого розвитку громади
 - Розвивайте спроможність громади контролювати якість робіт постачальників послуг з планування, зокрема послуг з розробки Ландшафтного плану (ЛП) громади
 - Розгляньте можливість залучення незалежних експертів для додаткового контролю якості базових просторових даних, планувальної документації, стратегічної екологічної оцінки
 - Розвивайте команду, експертизу та необхідну інфраструктуру для контролю подальшого впровадження КППРТГ з дотриманням вимог екологічного законодавства
- Геопросторові дані, які були агреговані та створені в рамках робіт з розробки КППРТГ, включно з ЛП, мають передаватися до загальнодержавних інформаційних систем. Технічні вимоги до таких баз геоданих (БГД), затверджені законодавчо
 - Фахівці громади можуть контролювати дотримання вимог до БГД щонайменше шляхом візуальної оцінки складу з використанням базових ГІС-інструментів на етапах розробки
 - Перевіряйте коректність складу даних, що стосується ЛП громади та інших планів у складі КППРТГ. Такі тематичні блоки даних мають містити агреговані вихідні дані та похідні аналітичні дані

- Громада має право контролювати, чи були дані окремих планів у складі КППРТГ коректно внесені в містобудівний кадастр, а також відстежувати зміни в ньому
- Для забезпечення подальшого повторного використання даних перевіряйте можливість доступу до даних на вашу громаду за допомогою містобудівного кадастру та НІГД
- Просторові дані, які було агреговано та створено в рамках робіт з розробки КППРТГ використовуються в подальшому для розробки та оновлення просторового планування іншого спрямування. Також ці дані використовуються у щоденному управлінні громадою, зокрема моніторингу впровадження рішень КППРТГ
 - Опублікуйте на геопорталі громади графічну частину ЛП та інших планів КППРТГ громади, ці дані пройшли процедуру публічних обговорень, доступні публічно, і розміщені в межах геопорталу значно підвищить зручність використання
 - Організуйте обмежений формат доступу для фахівців громади та партнерів до детальних даних КППРТГ. У випадку ЛП бажано організувати доступ до всіх даних БГД, які наведено у цих рекомендаціях
 - Використовуйте дані КППРТГ для розробки та оновлення інших типових документів громади: стратегії розвитку територіальної громади, плану дій сталого енергетичного розвитку та клімату, програми охорони земель, програми охорони навколишнього природного середовища, плану управління відходами, енергетичного плану, інвестиційного плану, та інших
 - Використовуйте дані КППРТГ для проведення типових процедур з оцінки впливу на довкілля (ОВД) та стратегічної екологічної оцінки (СЕО)
- База геоданих ЛП громади містить інформацію про поширення та стан ландшафтів, їх окремих компонентів, такі як водні об'єкти, ґрунти, рослинність. Також БГД ЛП містить локалізовані просторово вимоги національного та європейського законодавства щодо сталого землекористування. Ці дані можуть допомогти громадам у вирішенні щоденних завдань з управління природними ресурсами
 - Використовуйте БГД ЛП для моніторингу дотримання вимог національного та європейського законодавства у сфері екології та сталого розвитку. Шляхом накладання шарів геоданих про зони регульованого природокористування на карту фактичного землекористування, фахівці громади можуть оперативно виявляти випадки, що потребують уваги
 - Використовуйте дані про форму земної поверхні для контролю господарювання на схилах 3° та 7°, пошуку ділянок з підвищеною ймовірністю змиву ґрунту під час злив, планування протидії паводкам, розрахунку потенціалу альтернативної енергетики, для планування водоохоронних зон

- Використовуйте дані про ПЗФ, Смарагдову мережу, охоронні зони видів, водно-болотні угіддя, ключові орнітологічні території (ІВА) для моніторингу дозволеної господарської діяльності, аналізу рекреаційного потенціалу та розвитку екотуризму
- Використовуйте дані про водоохоронні смуги, охоронні зони водойм, малі річки, заплави, джерела для планування заходів із забезпечення якості води, оцінки ризиків підтоплення та протидії повеням, планування санітарних зон та моделювання ризиків забруднень, контролю розорювання та забудови
- Використовуйте дані про біорізноманіття та раритетні оселища для ОВД, СЕО, уточнень проєктів забудови та розвитку інфраструктури, оцінки шкоди у випадках, коли було пошкоджено цінні ділянки
- Використовуйте дані про самосійні ліси, захисні ліси, лісове господарство та агроліси для управління землями лісового фонду, коригування цільового призначення земельних ділянок державної та комунальної власності, моніторингу лісокористування, планування розвитку лісосмуг
- Використовуйте дані про кліматичні умови громади для планування розвитку забудови та інфраструктури з огляду на ризики підтоплення, планування розвитку агровиробництва з урахуванням посух та злив, планування заходів з утримання вологи, для планування розвитку зелено-блакитної інфраструктури для пом'якшення впливів змін клімату, розрахунку потенціалу альтернативної енергетики
- Використовуйте дані про деградовані землі для консервації найбільш деградованих ділянок та впровадження попереджувальних заходів з уповільнення деградації, планування протиерозійних заходів, впровадження ощадливих технік агровиробництва, оцінки потенціалу вуглецевих проєктів, планування розвитку екологічної мережі

Додаток №6. Корисні матеріали з просторового планування

- [Розробка комплексних планів – посібник для громад \(USAID\)](#)
 - Практичні інструкції для громад, які прагнуть самостійно розробити комплексні плани просторового розвитку своєї території, визначаючи стратегічні напрямки використання земель
- [Як розробити комплексний план громади – посібник для професіоналів \(USAID\)](#)
 - Керівництво для архітекторів, землевпорядників та інших фахівців, що містить детальні алгоритми та рекомендації для професійної розробки комплексних планів громад
- [Як зібрати вихідні дані для комплексного плану – експертне роз'яснення \(USAID\)](#)
 - Роз'яснення процесу та джерел збору вихідних даних, включаючи картографічні, статистичні та реєстрові відомості, що є основою для розробки обґрунтованого комплексного плану
- [Навчальний курс з основ створення інтероперабельних геоданих \(USAID\)](#)
 - Навчальний курс з базових принципів створення інтероперабельних геопросторових даних, що дозволяє забезпечити їх сумісність та ефективний обмін між різними інформаційними системами
- [Основи створення інтероперабельних геопросторових даних \(КНУБА\)](#)
 - Фундаментальні засади та стандарти розробки інтероперабельних геопросторових даних, спрямовані на створення єдиного інформаційного простору та підвищення ефективності їх використання
- [Інтеграція екологічної складової в просторові плани – методичні настанови \(ІГУ\)](#)
 - Методичні настанови щодо інтеграції екологічної складової в просторові плани з метою забезпечення сталого розвитку, збереження довкілля та природних ландшафтів у громадах
- [Екологічні вимоги у ландшафтному плануванні в Україні \(ІГУ\)](#)
 - Перелік та аналіз ключових екологічних вимог і законодавчих норм, обов'язкових до виконання при здійсненні ландшафтного планування в Україні для збереження екосистем

- [Поповнення бюджету громади шляхом впровадження ГІС-технологій \(Esri Ukraine\)](#)
 - Практичні приклади та механізми поповнення бюджету громади через впровадження ГІС-технологій для оптимізації управління земельними ресурсами, майном та податками
- [Навчальний курс для землевпорядників з управління землями \(USAID АГРО\)](#)
 - Курс для землевпорядників, спрямований на підвищення кваліфікації у сфері сучасних методів управління землями, включаючи моніторинг та планування використання ресурсів
- [Навчальний курс зі створення геопросторових даних для НІГД \(USAID АГРО\)](#)
 - Спеціалізований курс зі створення геопросторових даних відповідно до стандартів Національної інфраструктури геопросторових даних (НІГД) для їх інтеграції на національному рівні
- [Смарт-громада: управління на основі даних \(Prometheus\)](#)
 - Курс розкриває концепцію "смарт-громади" та інструменти управління на основі даних для прийняття обґрунтованих рішень у сферах інфраструктури, послуг та взаємодії з мешканцями
- [Навчальний курс «Екопрактики для сільського господарства та громад» \(Prometheus\)](#)
 - Використання екологічних практик допоможе знизити негативний вплив на довкілля від агровиробництва, підвищити продуктивність виробництва та адаптуватися до негативних проявів зміни клімату
- [Навчальний відеокурс «Зелена відбудова України»](#)
 - Дізнайтеся про низьковуглецеве будівництво, повторне використання будматеріалів та реалізацію проєктів, які відповідають європейським зеленим стандартам
- [Відеоканал відкритих інструментів просторового планування \(Julie's Data\)](#)
 - Огляди та практичні уроки по роботі з відкритими програмними інструментами, призначеними для фахівців у сфері просторового планування
- [Навчальний курс з використання ГІС у просторовому плануванні \(Julie's Data\)](#)
 - Курс з практичного застосування геоінформаційних систем (ГІС) для аналізу території, моделювання сценаріїв розвитку та вирішення конкретних завдань просторового планування

- [Стратегічна екологічна оцінка як інструмент розвитку громад \(Julie's Data\)](#)
 - Розгляд стратегічної екологічної оцінки (CEO) як інструменту для аналізу екологічних наслідків при розробці документів державного планування задля сталого розвитку громад
- [Стратегічна екологічна оцінка – як провести без порушень \(Julie's Data\)](#)
 - Практичні поради та алгоритм проведення стратегічної екологічної оцінки (CEO) для уникнення поширених помилок та дотримання вимог законодавства
- [Методичні рекомендації щодо оприлюднення геопросторових даних та метаданих на національному геопорталі органами місцевого самоврядування \(НДІГК\)](#)
 - Технічні та організаційні інструкції для органів місцевого самоврядування з оприлюднення геопросторових даних та метаданих на національному геопорталі
- [Практичні рекомендації з розробки системи управління за допомогою цифрових технологій, проєктів просторового планування та інтегрованого підходу \(UNDP\)](#)
 - Рекомендації щодо розробки інтегрованої системи управління громадою, що базується на цифрових технологіях, проєктах просторового планування та залученні зацікавлених сторін
- [Екосистемний добробут – методика обрахунку екосистемних послуг \(EPL, UNCG\)](#)
 - Методика обрахунку екосистемних послуг для визначення їхньої цінності та економічного потенціалу, що дозволяє інтегрувати екологічні аспекти в управлінські рішення
- [Регламент ЄС про відновлення природи та шляхи впровадження в Україні](#)
 - Результати дослідження щодо ключових вимог Регламенту (ЄС) 2024/1991 про відновлення природи, спрямованих на відновлення екосистем, та пошуку шляхів і напрямів їх втілення в Україні
- [Матеріали семінару про стратегічні документи з планування розвитку громад \(ЧНУ\)](#)
 - Узагальнення досвіду та підходів до розробки ключових стратегічних документів, таких як стратегії розвитку, ландшафтні плани та комплексні плани просторового розвитку громад, матеріали семінару
- [Програма відновлення Миргородської громади \(UN-Habitat, IMPACT, Restart, Ro3kvit\)](#)
 - Визначено стратегічні напрями реагування, які формують просторовий план відновлення, розроблено перелік проєктів, спрямованих на забезпечення ресурсоефективного відновлення громади

- [Концепція інтегрованого відновлення Вознесенської громади \(Restart Agency\)](#)
 - Пропонуються рішення та просторові проекти розвитку за напрямками локальної інфраструктури, громадських просторів та місцевої економіки, що спрямовані на довгостроковий та сталий добробут громади
- [Концепція еколого-орієнтованого управління землями громади \(EcoAction\)](#)
 - Концепція пропонує збалансований підхід до управління земельними ресурсами, поєднуючи економічні інтереси із збереженням природи
- [Каталог природоорієнтованих рішень \(EcoAction\)](#)
 - Приклади проектів, які використовують природні процеси для адаптації до змін клімату та покращення якості життя мешканців громад
- [Природоорієнтовані рішення \(WWF\)](#)
 - Пояснення концепції природоорієнтованих рішень (ПОР) та демонстрація екологічної й економічної ефективності на прикладах
- [Стратегічна екологічна оцінка: можливості для громадськості \(ЕПЛ\)](#)
 - Практичні інструменти та знання для ефективної участі у процесі екологічного планування та прийняття державних рішень
- [Посібник щодо участі громадськості в прийнятті рішень про довкілля \(ЕПЛ\)](#)
 - Права та процедури залучення громадськості до процесу прийняття екологічно значущих рішень, у відповідності до Орхуської конвенції
- [Природно-заповідний фонд: зелена скарбниця громади \(ЕПЛ\)](#)
 - Правові засади створення, управління та охорони природно-заповідним фондом (ПЗФ), екологічна цінність ПЗФ та роль у сталому розвитку громад
- [Управління землями: еколого-правовий аспект \(ЕПЛ\)](#)
 - Еколого-правові норми та процедури у сфері земельних відносин, інформація для забезпечення раціонального, екологічно безпечного та законного управління земельними ресурсами громади